

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

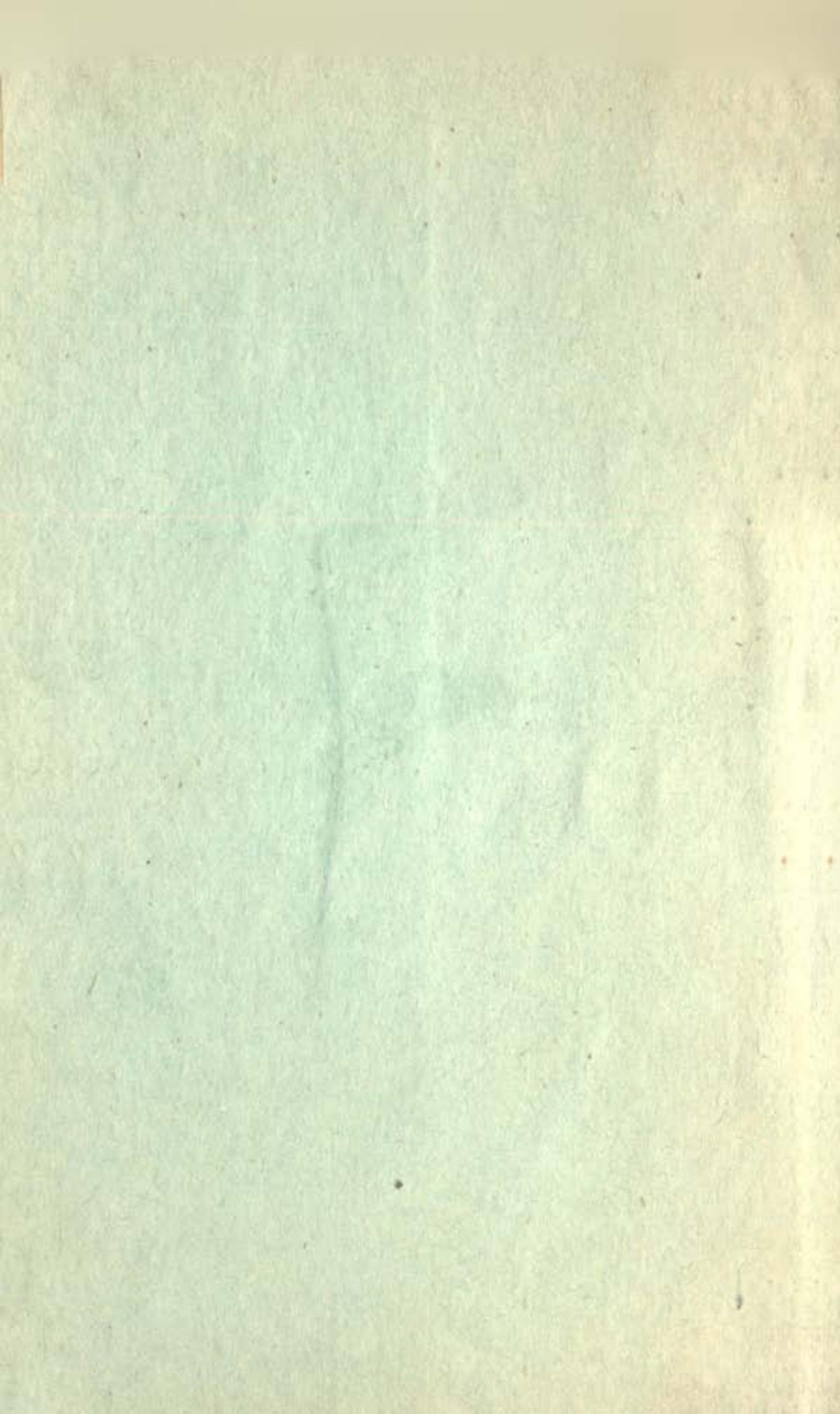
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

85

2 - 95

11

110 NOV 2011

ՄԱԿԱՐԵՎ Ա. Դ. Պ. Հ. Հ. Վ.

ՅՈՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏ

1705 VON 1914

1914 年 5 月 17 日

885

ՏԵՍ. 30. 51

Հ-95

ՅՈՒՆԻԿԱՏՈՒ

ԱՐ.

Կ. Ա. Մ.

ՀԱԳԵՑԱԿԻԿԻ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՅ-ՇՐԱՅ-ՖՐՈԴԻՐ

ԽՈՂՎԱՅ ԵՎԸՆԻՒԹԵԿԱ

1859-1882

ՀԱՐԱ և ՄԱՏԵՎԱՐԱ

ԱՅԱՍԻԿՅԱՆ ԱՆԴՐԻ

17 .06. 2013

220

- ३८

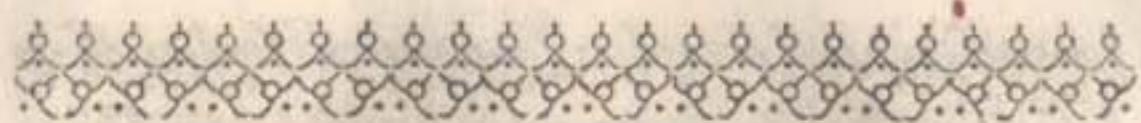
३८०
१००

UR

UNIVERSITY LIBRARY
NEW YORK CITY
SERIALS SECTION
COLLECTIONS & READING
DEPT OF LIBRARIES

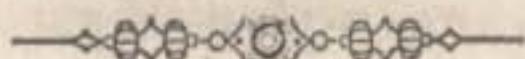
ՅՈՒՆԻ

ՅՈՒՂԻՄ

ԿԱՄ

ՀՈԳԵԶԱԿԱԿ

Ա.

Արծիւին բոյնը :

Նամբարձման օրը եկաւ մայիս
ամսուն զեղեցիկ առաւօտներէն մէ-
կը , որ կարծես թէ բարեպաշտ քը-
րիստոնէից հետ ամէն արարած-
ներն ալ Քրիստոսի յաղթանակին
տարեղարձը կը կատարէին : Ի՞նչ
բարի խորհրդածութիւններ չըներ
բարեպաշտ մարդ մը ասանկ սուրբ
օրեր : Քանի որ կը մտածէ թէ ան
օրն էր որ Քրիստոս տէրն մեր աշ-

Խարհքիս վրայ իր Հօրը ամէն կամքը
կատարելէն ետքը , յաղթող թա-
գաւորի մը պէս իր աթոռը զնաց
նստաւ , ու արքայութեան դուռը ի-
րեն հետեւողներուն բանալէն ետքը՝
անդաղար զիրենք հոն կը հրաւիրէ
իր փառքը վայլելու , ի՞նչպէս սիր-
ուը կը վառի արքայութեան փա-
փազովը , ու աշխարհքս ամեննեին
աչքին չերենար :

Ահա ասանկ մտածութիւններով
լցուած Առնոլ անունով բարեպաշտ
մարդը՝ որ Վալտէնալուրկ բերդին
վերակացուն էր , ելաւ իր տնէն :
Դեռ նոր լմբնցուցեր էր իր առաւօ-
տեան աղօթքը՝ որ ըրեր էր Ասու-
ծոյ ըսելով . « Փառք ու շնորհակա-
լութիւն կ'ընեմքեզի երկնաւոր թա-
գաւոր , Յիսուս Քրիստոս , որ բա-
ցիր մեզի երկինքը և զմեզ սուրբ ա-
րիւնովդ զնեցիր . և մեզի տեղ պատ-
րաստելու համար այսօր երկինքը
զնացիր : Ահա , Երբ պիտի ըլլայ , որ
ես ալ արժանի ըլլամ մէկ օր մը
քովդ զալ , ու քեզի հետ վայելել

անքազցր վարձքը՝ որն որ խեստացեր ես քեզ սիրողներուն ։ :

Առնոլ աս աղօթքով մխիթարուած ճամբայ ելաւ Հիալնաւ ըստած բերդը երթալու, որ իր բերդէն հինգ մղոն հեռու էր. վասն զի առջի իրիկուընէ իմացեր էր՝ թէ հոն իր աղջիկը, որ բերդին տիրոջը հետ պսակուած էր, զաւակ մը ունեցեր է : Աս ուրախութիւնը մոցընել տուաւ Առնոլին ճամբուն լեռնոտ ու խորտուբորտ ըլլալը և ուրիշ գժուարութիւնները :

Ինչ որ է նէ, հրացանը ուսը զարկած՝ առաջ երթալու ատենը, « Աս աշխարհքս ալ իմը ըրած ճամբուն նման է, կ'ըսէր ինքնիրեն . մէյ մը սլէտք է ելլալ, մէյ մը ինջնալ . երբեմն դիմացդ շիտակ տեղ մը կ'ելլայ, երբեմն ալ դարուփու ճամբայ մը . ասդիս մէկ զուարճալի ընդարձակ տեղ մը կ'երևնայ, քիչմը անզին վտանզներով լեցուած տեղ մը . բայց ուզես չուզես պէտք է առաջ երթաս, յուսալով որ 'ի

Հարկէ առ ձանձրալի ճամբորդութիւնն ալ վերջ մը ունի : Ահա առանկ է մեր կեանքը . շատ կամքիչ ապրելնիս հողերնիս չըլլայ ամենենին , միայն վերջերնիս բարի ըլլայ . նայինք որ մահերնիս ճշմարիտ քրիստոնէի մահ ըլլայ , մնացածը հոգ չէ : Հարստութիւն , պատիւ , զիտութիւն , ամէնն ալ ուրիշ բան չեն՝ բայց եթէ փուճ ծուխ մը » :

Ասոնք և ասոնց նման բաներ մտածելով բարձր քարոտ լերան մը վրայ հասաւ . տեսաւ որ խիստ յոզներ է . ժամացոյցը հանեց նայեցաւ , քրտինքը սրբեց . « Բաւական ճամբայ ըրեր եմ , բսաւ , քիչ մըն ալ սատեղս կենամյոզնութիւն առնեմ . ինչպէս ըլլայ՝ կանուխկեկ կը հասնիմ՝ ձայնաւոր պատարադին » :

Կստաւ ժայռի մը վրայ , հրացանը քովը զրաւ , քիչ մը բան հանեց մախաղէն ու սկսաւ նախաճաշիկ ընել : Զորս դին խոշոր խոշոր

քարեր ու ժայռեր կային , ասոնց
ալ տակը ամէն դին ահաղին վիճեր՝
փոսեր : Մէյ մըն ալ հեռուանց
խշրտոց մը լսեց . դառնայ տեսնայ
որ մեծ արծիւ մը թերը բացած
կը թռչի . շուտ մը հրացանը առ-
նելն ու դէպ ՚ի թռչունը շտկե-
լը մէկ ըրաւ . բայզ ծառերը ար-
դելք եղան որ չիկրցաւ աղէկ նշան
առնել , ու ինչուան որ ուրիշ յար-
մար տեղ մը զտաւնէ՝ արծիւը շատ
հեռացաւ : « Ոէտք է որ ասոր բոյ-
նը ասկէ շատ հեռու չըլլայ , եր-
թամ նայիմ » ըսաւ , ու շուտ մը
զնաց՝ զուրս տնկուած ժայռին վր-
րան ելաւ , վար նայեցաւ . մէյ մըն
ալ խորունկ տեղ մը խոշոր քարի մը
ճղքուածներու մէջ տեսաւ անոր
բոյնը : « Նայեցաւ որ արծիւին ձա-
զերը բոյնին մէջ մէկմէկու հետ կը
կուուին . մէյ մըն ալ տեսնայ որ
անոնց ոտքին տակը մարդու նման
բան մը կայ . « Վայ , աս ի՞նչ բան
պիտի ըլլայ , ըսաւ , ինչնամ նայիմ
ի՞նչ բան է » : Մէկէն սկսաւ ժայ-

ոխն քովերէն վար ինջնալ չորս զին
բոնելով որ չըլլայ թէ ան ահազին
անգունդին մէջ իյնայ . որչափ որ
կը մօտենար՝ այնչափ սիրտը կը նե-
տէր . վերջապէս հասաւ բոյնին
քով . . . նայեցաւ ու զարմանքէն
պաղեցաւ . տեսնայ որ . . . պղտի
տղայ մը երկու իրեք տարեկան՝ ա-
րխնոտած թաթիկները իրեն եր-
կընցուցեր է : Առնոլին սիրտը
կտոր կտոր եղաւ , երբոր տեսաւ
ան աղուոր տղան՝ ձեռուըները ո-
տուըները վիրաւորած ու զգեստին
մէկ կտորը պատրոտած անգութ
թոշունին կտուցին զարնուածքնե-
րէն , որ յափշտակեր էր աս տղան
իրեն ձադերուն կերակուր ընելու
համար : Առնոլ շուտ մը զրկեց տը-
ղան , սկսաւ շոյել մխիթարել ու
սիրտ տալ : Տղան ալ անոր երեսը
նայելով , զուարթ կերպով մը ժպտե-
ցաւ . ասով Առնոլ ալ աւելի սկսաւ
ուրախանալ ըրած բարեգործու-
թեանը վրայ , որ անմեղ տղան մա-
հուընէ խալըսեց : Տղուն վէրքերէն

փաղած արիւնը սրբելէն ետքը ,
դարձաւ արծիւին ձագերուն վրայ
նայեցաւ . կ'ուզէր զանոնք ալ առ
նել , բայց զիւրին չէր . կը վախնար
ալ որ չըլլայ թէ յանկարծ արծիւը
վրան հասնի . ուստի ձագերը թու
զուց , տղան կանակը առաւ , ու
շատ աշխատանքով նորէն վեր ե-
լաւ : Երբոր առջի տեղը հասաւ ,
տղան նստեցուց , վերքերը նայե-
ցաւ տեսաւ որ շատ խոր չեն , կա-
պեց զանոնք , ու հարցուց տղուն
թէ ինչպէս եղաւ որ ասանկ տեղ
եկար : Տղան հասկըցուց իրեն թէ
մեծ թուչուն մը զիս առաւ ու օդուն
մէջէն բարձրանալով ան տեղը բե-
րաւ . շատ լացի ու ողբացի ու մայրս
կանչեցի , բայց անօգուտ , ըստւ :
Անունս Յուլիոս է , ու մենք ան ձո-
րին մէջը կը բնակէինք՝ ուր որ կը
լուացուէին : Այսչափ բան միայն
կրցաւ իմանալ Առնոլ հարցընելո-
վը . քիչ մը ուտելու բան տուաւ
Յուլիոսին , ու ըստւ , թէ ես կ'եր-
թամբու մայրդ կը փնտոեմ . բայց

ինչուան որ զտնեմ նէ՝ պէտք է որ
քովս կենաս ու շիլաս : Տղան աս
ամէն բաները հասկըցաւ ու յանձն
առաւ :

Բ

Մկրտութիւն :

Երբոր պատուական Առնոլը
Լիպնաւ բերդը հասաւ՝ մահուընէ
ազատած տղան դիրկը, ամէն տես-
նողները զարմանալով սկսան հար-
ցընել թէ ինչ պիտի ըլլայ ատիկայ :
« Ատ ինչ է բերածդ , ըստ իր փե-
սան ծիծաղելով . ուսկից որսացիր
առ տղան » : Առնոլ պատասխան
տուաւ թէ արծիւին բոյնէն որսացի
առանց կարթի : — « Իրա՞ւ կ'ըսես ,
ըսին ամէնքը մէկ բերան . աս տղան
արծիւին բոյնէն գտար . աղէկ որ
ան անզութ թռչունները չեն կերեր
ատիկայ . նայեցէք ինչ աղուոր
տղայ է » : Պզտի Յուլիոսն ալ ամէն

իրեն մօտեցողներուն ձեռուրները
կ'երկրնցընէր ուրախութեամբ :

Յուտ մը բոլոր քերդին մէջ ձայն
ելաւ , ամէնըը սկսան Առնոլին ա-
զատած տղուն վրայ խօսիլ , ամէն
մարդ կը վազէր ան տղան տեսնե-
լու . բարի ծերունին ալ պէտք եղաւ
որ քսան անզամ' մը պատմէ եղած
դիպուածը :

Քիչ մը ատենէն պատարագի զը-
նաց Առնոլ . շատ ջերմեռանդու-
թեամբ լսեց ան պատարագը . շատ
ատենէ 'ի վեր այնչափ ջերմեռան-
դութեամբ աղօթք չէր ըրած : Ան-
օրը իրեն մէկ մեծ յիշատակի ար-
ժանի օր մը եղաւ :

Պատարագը լմըննալէն վերջը
Առնոլ իր փեսին տունը զնաց , որ
մկրտութեան պատրաստութիւն կը
տեսնէին : Անկէց շատ ժողովրդով
նորէն ժամ' զացին ու փառաւոր
հանդէսով մկրտութիւնը կատարե-
ցին , տղուն անունն ալ Առնոլ ու-
ղեց որ թաղուհի զրուի : Մկրտու-
թեան հանդէսը լմըննալէն ետքը՝

աւազերէցը սղուոր քարոզ մը առ-
ւա քրիստոնէից պարտքերուն վր-
բայ . քարոզին ամենէն տաք տե-
ղուանքը յարմար բերելով մէկ եր-
կու բան ալ Առնոլին ըրած զեղե-
ցիկ բարեղործութեանը վրայ խօ-
սեցաւ , և մարգարէանալու պէս ը-
սաւ թէ ան տղան ատենօք իրեն ա-
ղատողին մեծ մխիթարութիւն պի-
տի ըլլայ : Առնոլ աս քարոզը
լսելու ատենը՝ սիրոր փղձկեցաւ ,
սկսաւ արցունք թափել , և սրտէն
Աստուծոյ ուխտեց որ թէ որ Յու-
լիոսին ծնողը չիպանայ նէ՝ իրեն
տղուն պէս մեծցընէ զանիկայ :

Կէսօրուընէ ետքը մօտ եղած զե-
ղերուն ծորերուն ամէն դին մարդ
խրկեց որ վնարուեն զտնան տղուն
ծնողը . բայց չիկրցան զտնալ , և
մէկ տեղէ մը ամեննին ձայն մը չե-
լաւ : Առնոլին սիրոը ասով չի-
հանգչեցաւ . իր փեսին ծնոքովը
չորս դին թղթեր զընել տուաւ՝ ին-
չուան մէկ քանի օրուան հեռու
քաղաքներ , որ ամէնն ալ իմանան

թէ Յուլիոս տղան իր քովն է . բայց
որչափ ալ ջանաց Յուլիոսին ծնողը ը
դանալու՝ ձայն ձուն չելաւ : Ան ա-
տենը Առնոլն ալ ծիծաղելով ըստ
իր աղջկանը . « Աստուած քեզի
տղայ մը տուաւ նէ՝ ահա ինծի ալ
տուաւ հոգեղաւակ մը . Յուլիոս իմ
տղաս թող սեպուի , իմ հոգեղա-
ւակս կընեմ ես ասիկայ ու կը
կրթեմ , թող իմ ծերութեանս մը
խիթարանքը ըլլայ . կը յուսամ որ
աս բարերարութիւնս անօդուտ չըլ-
լար » : Աղջիկն ալ սպատասխան
տուաւ . « Շատ աղէկ մտածեր ես ,
հայրիկ , ըստ . ու թէ որ քեզի
ծանրութիւն կըլլայ նէ՝ հոս թող
ատ տղան , ես իմ զաւկիս հետ կը
մեծցընեմզինք . Աստուծոյ վառք ,
երկուքն ալ կերցընելու հաց ու
նինք » : Բայց Առնոլ ամեննին չու-
զեց իրմէ հեռացընել տղան . ա-
նունն ալ դրաւ Յուլիոս Արծիւեան ,
որսլէս զի միշտ յիշատակը մնայ
թէ արծիւի մը ճանկէն խալքսեր է :

Ակրտութենէնքանի մը օր ետքը՝

Առնոլ ետ դարձաւ, իր տեղը զնաց,
Հողեղաւակն ալ հետը: Մարդարի-
տա իր կինը աս աղուոր տղան տե-
սածին ալէս, « Աս ինչ է, ըստ ծի-
ծաղելով. թուս փոխուեր մանչ ե-
ղեր է . ինչպէս ալ շոտով այդչափ
մեծցեր է » : Առնոլ ալ բոլոր Յու-
լիոսին սլատմութիւնը սլատմելէն
ետքը, « Քեզի բան մը ըսեմ, ը-
ստւ . Հիմայ ես Արրահամ նահա-
պետին կը նմանիմ, դուն ալ Ատ-
ռային, որ մեր ծերութեան ատենը
աս սլդտի տղան պիտի մեծցընենք :

Աստուած տայ որ աս մեր Յուլիոսն
ալ օր մը իսահակայ առարինու-
թիւններովը զարդարուի, որ մենք
ալ մեր աշխատանքը ու հողը վու-
ճը զացած չիսեպենք : Մարդարի-
տա զրկեց տղան, « Խեղճ տղայ,
ըստւ, ուր է քու մայրդ . Եկուր ու-
րեմն ես քու մայրդ ըլլամ, ու քեզ
իմ զաւկիս ալէս սիրեմ, ու աչքիս
պէս հողամ մեծցրեմ » : **ԳՐԱԴԱՐԱՆ**
ուղևները՝ անոր երկրնցու առաջարկ
պլույալ ու պահածու թէ լրեալ
առևտուս 4 7/ХI-1922²

* ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՈՒՅԹ
Ա ՄՅԱՍԻՆԻՑԱՆԻ ԱՆՁՈՒՅԹ

Կ'ուզէր թէ ես ալ քեզ ինծի մայր
կը ճանչնամ, որովհետեւ կը խոս-
տանաս իմ մօրս հողը ցուցընելու
իմ վրաս :

Ասանկով Յուլիոս Առնոլին տու-
նը մնաց, ինչպէս թէ ինքն ալ նոյն
ընտանեացը մէջէն մէկը ըլլար : Ա-
նուշ հլու բնութիւն մը կը ցուցընէր.
քիչ ատենի մէջ իրեն աղօթքները
աղէկ սորվեցաւ, ու պատուական
ծերերուն մեծ մխիթարութիւն ե-
ղաւ . բնական ալ շատ խելացի ե-
լաւ, սուր յիշողութիւն մը ունէր և
ուսմունքի շատ յարմար կ'երևնար :
Երբեմն ձմեռուան երկայն գիշեր-
ները Առնոլ տղան ծնկանը վրայ
կ'առնէր ու աստուածաշունչի պատ-
մութիւն մը կը պատմէր . Յուլիոս
աղէկ ուշադրութեամբ մտիկ ընելէն
եաքը՝ չիհասկըցած բաները մէ-
կիկ մէկիկ կը հարցընէր անուշու-
թեամբ, ու երկրորդ օրը իր կեր-
պովը նորէն կը պատմէր ան պատ-
մութիւնները զարմանալի ճշդու-
թեամբ : Երբոր մէյ մը կարդալ սոր-

վեցաւ , ալ միշտ զիրք կ'ուղէր . ու
դեռ եօթը տարուան չեղած՝ Առնու-
լին զրբերէն շատը կարդացեր էր .
անոնց մէջէն ալ իր հօրը ընտրած-
ները միայն : Զերմեռանդութիւնն
ալ ուսումնասիրութենէն վար չէր
մնար . միշտ աղօթքի ամենէն ա-
ռաջ կը նստէր ու ամենէն վերջը
կ'ելլար . օրէ օր զերմեռանդութիւ-
նը աւելցընելով իր ծեր ծնողացը
սիրու կը գուարճացընէր ,

Գ.

Ուսմունք :

Յուլիոս իր ծնողացը մէկ հա-
տիկ մխիթարութիւնն էր իր ա-
ռարինութիւններովը , մանաւանդ
պատրաստու կատարեալ հնագան-
դութեամբը : Իր սէրը ու երախսա-
ղիտութիւնը անոնց ցուցընելու հա-
մար ամէն աշխատանք աչքին թե-
թե կ'երևնար . աղէկ կը ճանչնար
անոնց աշխատանքին յարգը . ու կը
նայէր որ ամէն բանի մէջ անոնց
օդնութիւն հասնի : Առանց հրա-
մանի ամեննեին տնէն չէր հեռա-
նար . իր ծնողքն ալ անանկ սիրով
կը զուրգուրային վրան ու անանկ
անուշութեամբ կ'երթային հետը , որ

չեր իմացուեր թէ իրենց հողեղաւակն է :

Յուլիոս առջի հաղորդութիւնը առնելու ատենը աւելի յայտնի ըրաւ իր ջերմեռանդութիւնը . բոլոր տղայութիւնը անմեղութեամբ անցընելովը աս սուրբ խորհուրդիս ալ աղէկ պատրաստութիւն տեսած էր . ու ձեռքէն զար նէ՝ աւելի կանուխ կ'ուզէր հաղորդուիլ , բայց իր ծնողքը չափ զրին ջերմեռանդութեանը : Ամէն ճանչուորները աշուշնին ասօրհնած տղուն վրայ դրեր էին . ամենուն բերանը աս էր թէ Արծիւեան Յուլիոսը աս զեղին ամենէն սուրբ ու ամենէն առաքինի տղան է : Միայն ինքն էր որ աս բարի կարծիքը չունէր իր վրայ , և հաստատ կերպով անմեղութեան ճամբուն մէջ առաջ կ'երթար :

Առնոլ աս տղուն խելօքութիւնը աղէկութիւնը տեսնելով խելքը կը թոցընէր . սկսաւ մտածել թէ ինչ վիճակի մէջ դնէ զինքը : Շատ մտածելէն ետքը ուզեց բուն տղուն կամ

քը խմանալ . շատ ետեւէ ընկաւ ,
բերանը վինտուեց , բայց ճար չե-
ղաւ , չիկրցաւ որոշ բան մը լսել
բերնէն՝ թէ աս վիճակը մէկալէն
աղէկ կը սեսէ կամ կ'ընտրէ : Ա-
նոր համար միտքը դրաւ որ համար-
ձակ իրեն հարցընէ աս բանը . յար-
մար ատեն ընտրելով մէկ կիրակի
օր մը իրիկուան ժամէն դառնա-
լէն ետքը՝ սկսաւ հարցընել իրեն .
« Դուն զիտես , որդեակ , ըստ ,
ինչպէս մենք զքեզ կը սիրենք . ու-
րեմն ատենն է հիմայ որ ըստ թէ
ինչ վիճակ կ'ուղես ընտրել : Խօսէ
համարձակ , ըսէ ինծի՝ ինչ բանի
կը մափաքիս . մի վախնար , մենք
ամենեին բանի մը չենք խնայեր .
դու ինչ վիճակ ալ ընտրես՝ մենք
պատրաստ ենք ամէն բան յանձն
առնել , միայն թէ դունքու երջան-
կութիւնդ դանաս » :

Յուլիոս խել մը ատեն տարակու-
սած կենալէն վերջը՝ Առնօլին ձեռ-
քէն բռնեց ու պատկառանքով մը
ըստ . « Շատ աղէկ , հայրիկ . ո-

բովհետեւ կ'ուզես իմ կամքս իմանալ , խոստացիր որ ամեննեին ուղածիս դէմ չիկենաս : Գիտցած ըլլաս որ առջի անգամ սրբութիւն առած օրս Յիսուսէն խնդրեցի , որ ինծի շնորհք տայ , միտքս բանայ , որ իմանամ թէ ի՞նչ կերպով կրնամ իմ երախստագիտութիւնս ցուցընել ձեղի , ձեր ինծի ըրած այնչափ բարիքներուն համար . Աստուած ալ ինծի ազգեց որ ես ալ հրամանոցդ վիճակը ընտրեմ : Հրամանքդ արդէն ծերացած ես , քիչ ատենէն ատ պաշտօնները որ կ'ընէք՝ վրանիդ կը ծանրանան , հիւանդութիւններն ալ չեն սլակմիր , մէկ քանի տարիէն ամեննեին չէք կրնար ատ ծառայութիւնները ընել . ուրեմն ահա հրամանքիդ տեղը ես կ'ըլլամ . և ինչպէս որ իմ կեանքս դուք ազատեցիք , այսպէս ալ ես իմ կեանքս հրամանքներնուդ կ'ընծայեմ :

— Ա՛հ , իմին սիրուն զաւակս , ըստ հայրը , ու զրկեց ազնիւ տրդան . ի՞նչ առաքինի բան մտածեր

Ես : Հազար միաոք կու տամ Աստուծոյ որ զիս ան օրը տարաւ ան լերանը վրայ , որպէս զի ասանկ աղնիւ տղու մը կեանքը աղատեմ : Քուկին ըսած խորհուրդիդ շատ հաւնեցայ ու գմայլեցայ . բայց հաստամ ես ըսածիդ վրայ . կ'ուզես ուրեմն աս տեղիս վերակացուն ըլլալ :

— Հրամերես , հայր , կ'ուզեմ , ըսաւ , և կը յուսամ որ Աստուած ալ կ'օրհնէ իմ առաջադրութիւնս :

— կ'օրհնէ , զիտեմ որ կ'օրհնէ , ըսաւ ծերը , վասն զի շատ աղէկ բան մտածեր ես . և վրայէդ չիսլակսիր իրեն սուրբ շնորհը . վասն զի Աստուած աղէկ զործքերը ոչ երբէք անվարձ կը թողու :

Երբոր ասոնք մէկմէկէ բաժնուեցան , Առնոլիրընկերոջը պատմեց Յուլիոսին հետ ըրած խօսակցութիւնը : Մարզարիտա երբոր լըսեց տղուն խելացի ու աղնուական դիտաւորութիւնը՝ արցունքը չիկըցաւ բռնել : Մէկէն որոշեցին որ Յուլիոսը մօտ եղած գեղին դպրա-

տունը դնեն , որպէս զի հարկա-
որ ուսմունքները սորվի : « Բայց
առ պայմանով կը թողում որ Յու-
լիոսը ինծմէ բաժնուի , ըստ Մար-
գարիտա , որ աղատը լլայ ամէն կի-
րակի ու տօն օրերը հոս մեղի հետ
անցընելու . շաբաթ օրը դասը լմըն-
նալէն վերջը հոս զայ , երկուշաբթի
առառուն դառնայ » :

Երբոր ամէն բան ասանկ որոշե-
ցին , Առնոլ Յուլիոսին համար պըզ-
տի հրացան մը դնեց , ու պարպելը
սորվեցու . Երբեմն երբեմն ալ հե-
տը կը տանէր ու իր վիճակին յար-
մար եղած բաները անոր կը սորվե-
ցընէր : Ասանկ ալ վեր 'ի վերանց
բերդը պահելու վրայ հարկաւոր
տեղեկութիւն մը տուաւ անոր , և
ըստ որ պատրաստուի դպրատուն
երթալու :

Յուլիոսին բաժնուելուն վրայ
շատ արցունք թափեցին իր ծնողը .
անանկ արտմեցան , որ կարծես թէ
մէյ մ'ալ պիտի չիտեսնային զինքը :
Երեն մէկ բանի օդտակար խրատ-

ներ տուին , ու մասնաւոր կերպով
ապսպրեցին որ մէկէն 'ի մէկ դպրա-
տունը ով որ դայ նէ՝ հետը չիրա-
բեկամանայ . նախ աղէկ մը քննէ
իր ընկերները , վերջը բարեկամա-
նայ հետերնին . Յուլիոսն ալ խօսք
տուաւ , ու խօսքը պահեց :

Տանը մէջ ինչպէս էր նէ՝ դպրա-
տան մէջ ալ անանկ մնաց , ջերմե-
ռանդ , անմեղ , աշխատող , հլու ,
մարդավար . և քիչ ատենէն իր
դասին մէջ առջինը եղաւ . իր դա-
սընկերները բոլոր անցաւ , անոնց
գժուար եկած բաները իրեն խաղա-
լիկ էին , ու իր սրամտութեանը և
յառաջադիմութեանը համար՝ վար-
պետներուն ալ զուարճութիւնն ե-
ղաւ :

Ամէն իրեք ամիսը մէյ մը՝ Առնոլ
դպրատան վերակացուէն աղէկ վր-
կայութիւն կ'առնէր Յուլիոսին վր-
րայ : Տարի մը ասանկ կրթուելով
Յուլիոս՝ ալ վերի դասը անցաւ .
Հոն ալ նորէն ցուցուց իր աղէկու-
թիւնը , և ծնողացը նոր նոր ուրա-

Խութիւններ պատճառեց : Այսպէս
տարի տարուան վրայ մէյմէկ դասի
մէջ զարմանալի կերպով առաջ
դնաց . մանաւանդ պատկերհանու-
թեան մէջ շատ առաջ երթալով
աղուոր աղուոր պատկերներքաշեց
ու հօրը տանը պատերը զարդա-
րեց :

Երկուշաբթի օր մը դսրատուն
երթալու ատենը Առնոլին ըստ ,
թէ աս շաբաթ օրը չեմ կրնար
տուն զալ , որովհետեւ բան մը ու-
նիմ լմընցընելու , պէտք է որ բո-
լոր իրիկունը անոր վրայ աշխա-
տիմ . բայց կիրակի օրը կու զամ
կերակուրին . անոր համար կ'աղա-
չեմ որ շաբաթ իրիկունը ինծիչսպա-
սէք , հապա կիրակի օրը : Առնոլ
չէ չըստ , վասն զի զիտէք որ տը-
դան հարկաւոր բան մը չունենար
նէ՝ առջի իրիկուընէ կու զար :

Կիրակի օրը հաստ . Առնոլ ու
Մարգարիտան ինչպէս որ սովորու-
թիւննին էր՝ պատարագի զացին .
տանը մէջ միայն աղախինը մնաց :

Ասիկայ խոհակերոցը աշխատելու
ատենը լսեց որ դուռը ետեէ ետե
զարնող մը կայ . շանը քիչ հաջե-
լէն իմացաւ որ Յուլիոսը պիտի ըլ-
լայ . գնաց զրանը քով , հարցուց
թէ ով է , ինչ կ'ուզէ : Յուլիոսին
ձայնը լսելուն պէս՝ բացաւ . « Պա-
րոն , ինչ է ատ բերածդ , ըստ :

— Զայն մի հաներ , ըստ Յու-
լիոս . տանը մէջուրիշ մարդ կայ :

— Չէ , հայրդ ու մայրդ պատա-
րազի դացին :

— Աղէկ է ուրեմն , զան նէ զի-
րենք շատ պիտի զարմացընեմ . ե-
կուր ետեէս . բայց թէ որ անոնք
զան նէ՝ ամենեին բան չըսես ո :

Աղախինն ալ խօսք տուաւ որ
ձայն չիհանէ : Յուլիոս սեղանի մը
վրայ սնտուկ մը զրաւ , բացաւ , ու
մէջէն փառաւոր ներկով քաշած
պատկերք մը հանեց , ու շուտ մը
պատին վրայ կախեց ուրիշ պատ-
կերքի մը տեղ՝ որ ան ալ ինքը քա-
շեր էր : Աղախինը ան զեղեցիկ
պատկերքին վրայ զարմանալով բե-

բանը բաց մնաց, ու սկսաւ զովել .
Յովիոս առանց անոր մտիկ ընե-
լու՝ շուտ մը պարտէզը ինջաւ, քիչ
մը զափնիի տերև ժողվեց, ու ա-
նոնցմով պսակ մը շինեց, զնաց
պատկերքին շրջանակին վրայ ան-
ցոց, որ ոսկեզօծ գոյնը կանանչ
պսակին ծակերէն խիստ աղուոր
կ'երևնար : Ամէն բան լմընցընելէն
ետքը՝ ելաւ դէպ ՚ի ժամ երթալ
սկսաւ, որ ծնողացը դիմացը առ-
նէ : «Ո՞վ զիտէ որչափ պիտի ու-
րախանան, կ'ըսէր ինքիրեն, եր-
բոր վեր ելլան . ով զիտէ ինչպէս
պիտի զարմանան : Հապա, պէտք
է որ ես ալ դոնէ պղտի բաներով
զիրենք ուրախացընեմ, որովհետև
իրենք ինծի համար բանի մըն ալ
չեն խնայեր : Ո՞ւր էր թէ կարենայի
օր մը առաջ օղտակար ըլլալ իրենց.
ու իմ երախտազիտոթիւնս ուրիշ
բանով ցուցընէի, չէ թէ պատկեր-
քով մը » :

Այսպէս կ'ըսէր ան աղնիւ սլա-
տանին : Բերդին դիմացի անտառը

անցաւ չանցաւ՝ տեսաւ իր ծեր ծնողը
քը որ հանդարտ տուն կը դառ-
նային . սկսաւ սիրտը նետել . տես-
նողը կարծէր թէ մեծ յանցանք մը
ըրեր է . անոր ներհակ բոլոր ուրա-
խութիւնն էր՝ որ աս յանկարծա-
կան այլայլութիւնը բերաւ իրեն :
Չեմ զիտեր ով աւելի ուրախացաւ
երբոր իրարու հանդիպեցան . ծնո-
ղասէր տղան՝ թէ որդեսէր ծնողը :
Վերջապէս հասան իրարու . Յու-
լիոս վաղեց ծնողացը պլլուեցաւ .
անոնք բերնով ըսել չիկրցածնին՝
արցունքով զուրցեցին : Ինչ որ է
նէ՝ մէկտեղ տուն հասան . Յուլիոս
ծնողը վերի զստիկոնը թողուց,
ինքը իր խուցը քաշուեցաւ : **Առ-**
նոլ ներս մտածին պէս պաղեցաւ
մնաց . « Մարդարիտա , կանչեց ,
եկուր եկուր , նայէ ինչ սքանչելի
պատկերը է » : **Ան** մէկէն վաղեց
ակնոցը դրաւ . « Ո՞հ , աս ինչ ա-
զուոր բան է , կանչեցին մէկ բե-
րան **Առնոլ** , Մարդարիտան ու ա-
զախինը . նայեցէր ինչ աղէկ ձղեր

է . սա քարոտ լեռը տեսէք , սա
ժայռերուն բազմութիւնը , սա ծա-
ռերը , սա անդունդը՝ որուն մէջ որ-
սորդ մը կ'ինչնայ կոր , և սա արծի-
ւին ձագերը , որոնց քով պղտի ար-
դայ մը կայ : — Ո՞հ , իմ սիրուն
Յուլիոսս , ըստ հայրը . ի՞նչպէս ալ
աղէկ ձևացուցեր ես ան ցաւալի դի-
պուածը՝ որով քու կեանքդ ազա-
տեցաւ : Քուկին սիրտդ առաջնոր-
դեր է զրչիդ . իրաւոցընէ աս անզամ
անցուցիր ուրիշ անզամները : Բայց
սա ի՞նչ է . տակը ստորագրութիւն
մըն ալ կայ . Մարզարիտա , կար-
դանայինք ի՞նչ է » . ան ալ կարդաց .
ՅԻՇԱՏԵԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ՍԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ :

Աս միջոցիս Յուլիոս կամացուկ
մը խուցէն վար ինջաւ , ու դրանը
ետեր կեցած՝ ծնողացը ուրախու-
թեանը վրայ կը զմայլէր : Երբոք
տեսաւ որ սկսան լալ , շուտ մը վա-
զեց փաթթուեցաւ անոնց ըսելով .
« Սիրելի ծնողք իմ , թէ որ աս
պատկերը հրամանքներնուդ այս-
չափ հաճոյ անցաւ նէ , զիտցած ըլ-

լաք որ աս մէկ պղտի նշան մըն է
միայն թէ ես կը փափազիմ զձեզ
ուրախացընել : Մտածեցի որ իմա
ու աքինի հօրս ան գեղեցիկ գործը՝
որով իր մահը աչքը առնելով իմ
կեանքս աղատեց , մեզմէ վերջը ե-
կողներուն յիշատակ մնայ , ու ժա-
ռանդութեան պէս մեր ցեղին մէջ
պահուի . որպէս զի մեր թուներն
ալ տեսնալով ասանկ սիրոյ օրինակ
մը՝ իրենք անոր նմանին , երբոր ա-
սանկ առիթ մը իրենց պատահելու
ըլլայ : Աս պատկերքս հրամանոցդ
ալ յիշեցընել կու տայ , հայր իմ , ան
նեղութիւնը՝ որ տղու մը կեանքը ա-
զատելու համար յանձն առիր . կը
յուսամ որ մէկ օր մը Աստուած եր-
կինքը կու տայ հրամանքիդ ասոր
փոխարէն վարձքը , որ երկրիս վը-
րայ չէք կրնար առնել » :

Զեմ կրնար պատմել թէ ալ Յու-
լիոսին ծեր ծնողքը ինչ սէր կապե-
ցին իրենց տղուն վրայ աս միջոցիս
մէջ . այնչափ կըսեմ որ շատոնցմէ-
ի վեր էր որ՝ վալտէնպուրկին մէջ

այսպիսի զուարճալի օր չէր եղած .
Առնոլին ալ ծերութիւնը կարծես
թէ տասը տարի ետ դարձաւ . քսան
անգամի չափ զնաց ան աղուոր
պատկերքին դիմացը , երբեմն աս
բանիս կը զարմանար , երբեմն ան
բանին , և ամէն անգամ մէյմէկ
նոր բան կը գտնէր վրան խօսելու :
Աս օրս մէկ մեծ յիշատակի օր մը
եղաւ անոնց տանը մէջ :

Գ

Չախորդոքիւն :

Յուլիոսին ուսմունքները լմընցընելու ատենը մօտեցեր էր, ինքն ալ կը սպասէր թէ երբ պիտի զայ ան երջանիկ ժամանակը՝ որ միշտ ձնողացը քով ըլլալով, ձեռքէն եկած ծառայութիւնը անոնց ընէ : Վերջի քննութեան պատրաստութիւնը տեսնալու վրայ էր . ուստի իրեն վարպետներն ալ ուրիշներէն քիչ մը աւելի ազատութիւն տուին իրեն : Յուլիս ամսուն մէջ շաբաթ օր մը կէսօրուան կերակուրէն վերջը զբուանքի ատենը անցնելէն եռքը, Յուլիոս զպրատան առաջնորդին հրամանովը առաւ զրիչը ու

զիքք մը , ելաւ դսլրատունէն , ըսկըսաւ զէպ 'ի վալտէնպուրկ երթալ : Կէսօրը նոր անցեր էր , տաքն ալ խիստ սաստիկ . անոր համար Յուլիոս առանց արտորալու ծանր ծանր կ'երթար զէպ 'ի անտառը : Գնաց մէկ առանձին տեղ մը նստաւ՝ բնութեան զեղեցկութեանը վրայ զմայլելու . մէյ մ'ալ ան անտառի նման տեղը մէկ սքանչելի զեղեցկութիւն մը տեսաւ՝ որ երթալով աչքին նոր կ'երեար , բոլորովին յափշտակեցաւ : Չորս դին ոսկիի գունով մեծ ու պղտի ծառերը աչուրները կ'առնէին . վրան շուք ընող ծառերուն փառաւոր տեսքը , թոչուններուն ձայնը , միջատներուն տղղալը , և անուշ զովութիւնը որ ան աղուոր անտառին մէջ կ'իմանար , իրեն խորունկ տըպաւորութիւն մը ըրին : Աչքին տեսած բաներուն վրայ՝ երևակայութիւնն ալ ազատ կը պտըտցընէր . մէյ մըն ալ սիրտը ելաւ , սկսաւ լաւ . այսչափ սքանչելի հարստու-

թիւն տեսաւ նէ՝ կարծես թէ ինք-
զինքը կորսնցուց . միտքը ինչուան
Աստուծոյ աթուը բարձրացաւ , որ
ամէն բարեաց աղբիւրն է , սկսաւ
բոլոր սրտանց փառք ու շնորհակա-
լութիւնընել Աստուծոյ անբաւ մար-
դասիրութեանը . կարծես թէ Աս-
տուած եկեր էր իր սիրելի ծառան
մխիթարելու , իր ստեղծուածին
հետ խօսակցելու :

Երբոր խելքը քիչ մը զլուխը ե-
կաւ նէ , զիրքը բացաւ , Քլայսին
բանաստեղծութենէն կտոր մը կար-
դաց , որուն նման է Տրլիլին աս
երգն ալ , և աշխարհաբառ թարգ-
մանութիւնը աս է .

Ի՞նչպէս մոռնամ ես ծաղկըներ ,
Բնութեան գանձերն զեղեցիկ .
Վարդ մանուշակ յակինթ շուշան ,
Ի՞նչ ձեւ , ի՞նչ գոյն խասուտիկ :
Մէկը ձերմակ , մէկը կապուտ ,
Մէկը կարմիր՝ կրակ ու բոց ,
Որը գընտիկ , որ թագաձեւ ,
Որը բացուած՝ որը գոց :

Ի՞նչ սիրուն տեսք , ի՞նչ աղուոր գոյն ,
Ի՞նչ քաղցրութիւն հոտաւէտ .
Պալատներուն ասոնք են զարդ ,
Ոսկի արծաթ մընան ետ :
Մէրմեր գոհար ազնիւ քարեր ,
Ըլլալ կ'ուզեն ծաղկի պէս ,
Պատկերահանն և ոսկեգործ
Միշտ կը ձեւեն ծաղկի պէս :
Գոյն ու տեսքն է թէովէտ նըման ,
Հոտը չունին գեղեցիկ .
Բայց բաւական են որոգայթ
Ուր բռնըւի թիթեռնիկ :
Եթէ անցան հին ատենիներն
Որ մեռելոց գագաղներ
Ծաղկըներով զարդարէին ,
Անոնք պատեն սափորներ ,
Հովիւն հիմակ ալ կը կասկէ
Տեսակ տեսակ ծաղկէ փունջ .
Անով ճակատ կը զարդարէ ,
Անով կ'ըլլայ վայելուչ :
Դաշտին աղատ տեղեր թողած
Մեղ հիւր կ'ըլլան ծաղկըներ .
Լաւ կը խաբուի ցուրտ նախանձու ,
Կը մնան ասոնք ողջ ու գէր :

Ճըրին երեսն ալ կը լողան ,
Երկրիս են մեծ զարդարանիք .
Ծովուն վրայ անուշ հոտէն
Կ'ըսեն նաւորդք . Հա , հասանիք :

Յուլիոս աս կտոր բանը ուշա-
զրութեամբ կարդալու ատեն՝ մէջ
մ'ալ յանկարծ հրացանի մը ձայն
լսեց . Քիչ մը անցաւ , ականջին
պոռալու ձայն մը եկաւ , որ օդ-
նութիւն կը կանչէր : Մէկէն ցատ-
քեց ելաւ , դոցեց զիրքը՝ ծոյը դրաւ ,
դարուփոս տեղերէն կայծակի սլէս
վար ինջաւ , դէպ ՚ի ան ձայնը
թուփերը ճղքեց անցաւ , ու կարծես
թէ ինքը զինքը մոռցած՝ ուրիշ բան
չէր մտածեր , բայց եթէ կանչողին
օդնութիւն հասնիլ : Ան միջոցին
պոռալու ձայնը չէր դաղրեր . ի-
մացաւ որ մէկը ուրիշի մը հետ կը
կոռի ու յաղթուելու վրայ է :
« Ո՛վ զիտէ , ըստ Յուլիոս ինքի-
րեն , որսորդ մը եկեր է , ու յան-
կարծ անաստին պահապաններէն
մէկը վրան հասնելով՝ մէջերնին

կոիւ ելեր է . Երթամ նայիմ :
Աս մտքով անդաղար կը վաղեր .
մէյ մ'ալ յանկարծ անտառին մէջ
տեղ մը հասաւ , տեսաւ մարդ մը՝
որ երկու վայրի խոզի հետ կը¹
կոռուցտի , անոնցմէ մէկն ալ դար-
նուած , վէրքէն շատ մը արիւն կը²
վաղէ : Աս տեսնալով Յուլիոսին
սիրով կտրընութիւն մը եկաւ . ձեռ-
քի դաւաղանը վար ձղեց , ծառէ
մը հաստ ճիւղ փրցուց , ու կրակի
պէս վաղեց անով խոզին մէկուն
վրայ որ իր վրայ կու դար . դար-
կաւ զետինը պառկեցուց անիկայ ,
ու սկսաւ անանկ ուժով զլխին ին-
ջեցընել փայտը՝ որ շուտ մը սատկե-
ցաւ : Վերջը ցատքեց մէկալին վր-
րայ՝ որ ակոաներն ու աչուըները
Յուլիոսին վրայ տնկեր էր . ան ալ
մէկէն յաղթուած՝ զետինը փոռե-
ցաւ , ու դարհուքելի ճայնով մը
շունչը փչեց :

Յուլիոսին զլուխը այնպէս տաք-
ցեր էր՝ որ աս զործողութեանս ա-
տենը միտքն ալ չեկաւ որ նայի թէ

զազաններուն ձեռքը ընկածը ինչ
մարդ է . բայց երբոր ան երկու խո-
ղերը սպաննեց , դարձաւ մարդը
տեսնալու . « Վայ , Տէր Աստուած ,
ինչ է աս տեսածս , կանչեց ձե-
ռուըները զլուխը զարնելով . իմ
հայրս է ասիկայ . . . Դուն ես ,
հայրիկ , որ զազաններուն ձեռքը
ինկեր ես . վնասուեցա՞ր , վէրք ա-
ռի՞ր » : Ա՛լ ուրիշ բան չիկրցաւ ըսել ,
արցունքէն ու հառաչանքէն ձայնը
կտրեցաւ :

Առնոլ խորունկ քունէ մը ար-
թընցածի պէս աչուըները բացաւ .
ըրած կոխւը , ահազին զազաննե-
րուն ձեռքէն ազատելուն յուսա-
հատուիլը Առնոլին միտքը այնպէս
շփոթեր էին , որ պղտոր աչքով մը
զինքը ազատող կտրիճին վրայ կը
նայէր , բայց չէր ճանչնար , ու կար-
ծես թէ հարցընել կ'ուղէր՝ թէ ով է ,
կամ ուսկից եկեր է հոն իրեն օղնե-
լու :

Յուլիոս սկըսաւ բաներ հարցը-
նել իրեն . բայց ծերուկը չիկրցաւ

պատասխան տալ, հապա միայն
ժպտեցաւ . վերջապէս տղան ամէն
ջանք ըրաւ հօրը խելքը զլուխը բե-
րելու : Մէյ մըն ալ Առնոլ ճանչցաւ
իր տղան, և չիկրցաւ մէկ կերպով
մը իր զարմանքը փարատել . « Ի՞նչ-
պէս եղաւ որ դուն հոս եկար, ը-
սաւ արցունքը սրբելով . Աստուած
քեզ հոս բերեր է ուրեմն » : Յու-
մոս ալ պատմեց թէ ինչպէս սլո-
ռալու ճայնը լսելով դէալ 'ի ան
կողմը վազեր ու բաղդով իր հայրը
ազատեր էր : « Ասանկ ահա դուն
հիմայ շահովը տուիր ինձի ինձմէ
առածդ, ըսաւ հայրը . ատենօք ես
քու կեանքդ ազատեր էի, այսօր
ալ դուն իմինս խալըսեցիր : Ո՞վ
կարծէր թէ ան ժայռերու մէջ ին-
ջած ատենս արծիւներուն բերնէն
ես սլիտի ազատեմ ան տղան՝ որ ա-
տենօք զիս վայրի զաղաններուն
ձեռքէն պիտի խալըսէ » :

Բայց Յուլիոսին սիրտը զես ան-
հանգիստ էր . կը վախնար որ չըլ-
այ թէ զաղանները սաստիկ վէրը

մը տուած ըլլան ծերուն : Հարցուց
Առնոլին . ան ալ պարզմտութեամբ
ըստ թէ սրունքներս սաստիկ ցա-
ւեցան . բայց տուն դառնալու չափ
ուժ ունիմ : Յուլիոս անոր թեր
մտաւ , ու հարցուց թէ ի՞նչպէս
սիրտ ըրիր երկու խողի դէմ կոռե-
լու :

« Մտիկ ըրէ , որդեակ , պատմեմ
քեզի , ըստ Առնոլ . կէսօրը տունը
կերակուր ուտելէն ետքը հրացանս
առի . որովհետեւ պարզելու միտք
չունէի , անոր համար չուզեցի հետո
շուն ալ առնել . միտքս ան էր որ
քու դիմացդ ելլամ : Անտառը մտայ
նէ՝ աս բաց տեղը եկայ , ծառի մը
տակ նստայ , սկսայ տեսակ տեսակ
բաներ մտմտալ : Զքեզ կը մտածէի ,
կ'ուրախանայի զքեզ աղէկ մեծցը-
նելուս վրայ . մէյ մ'ալ յանկարծ
ետեէս վայրի խող մը խանչել սկը-
սաւ . ես մէկէն ցատքեցի , հրա-
ցանս պարզեցի , զնտակը թուաւ ,
զարկաւ դաղանին , բայց կ'երեայ
թէ աղէկ չիկրցաւ վիրաւորել , վասն

զի անիկայ սկսաւ վրաս վաղել .
մէյ մ'ալ նայիմ որ որիշ մըն ալ ա-
նոր ետեէն կու զայ , որ առաջ չէի
տեսած : Ակսայ բոլոր ուժովս հրա-
ցանիս կոթը վրանին ինջեցընել ,
բայց անօպուտ . չիկրցայ խալըսիլ
անոնցմէ . սկսայ կանչուըստել .
զուն ալ իմ ձայնս լսեր ես , ու ե-
կեր ես զիս ազատելու » :

Երբոր տուն հասան , Առնոլ ան-
կողինն ինկաւ . Յուլիոս եղած զի-
պուածը պատմեց իր մօրը , ու շուտ
մը վաղեց վիրաբոյժ գտնալու : ԱՌ
ով կրնայ պատմել՝ թէ Յուլիոս հօ-
րը հիւանդութեան ատենը ինչ սէր՝
ինչ ծառայութիւն կ'ընէր անոր :
Գիշեր ցորեկ անկողինին քովէն չէր
բաժնուեր , և շատ անդամ իրեն
ինկածէն աւելի ծառայութիւններ
կ'ընէր : Առնոլ տեսնալով անոր որ-
դիական սէրը՝ շատ հեղ աչքէն ար-
ցունքը սըրելով կ'ըսէր . « Ասկէ
մեծ հայրասիրութիւն կրնայ մի ըլ-
լալ . Յուլիոս իմ հարազատ որդիս
աւըլար՝ ասկէ աւելի ինչ բան կըր-

նար ընել։ Աստուած օրհնէ աս իմ
սիրուն զաւակս :

— Երաւ է զուրցածդ , կ'ըսէք
Մարգարիտան . ինքը մեր ըրած
բարերարութեանը հազար անդամ
աւելին կ'ընէ : Թէ որ անիկայ չըլ-
լար , ով զիտէ մենք աս մեր ծերու-
թեանը մէջ ինչ կ'ըլլայինք » :

Ամէն ան բերդը եկողներն ալ ա-
սանկ կը խօսէին . ամէնն ալ Յու-
լիոսին առաքինի ըլլալուն կը վր-
կայէին . իսկ անիկայ ինչ էր նէ՝ ան-
էր , իրեն վրայ լսած զովեստներուն
ականջ չիկախելով՝ կը նայէր որ
աղէ կութեան մէջ միշտ տոաջ եր-
թայ :

Ե

Միծ շուր մը :

Առնոլ օրէ օր հիւանդութենէն
վրայ կու զար . Յուլիոս ալ երթա-
լով հաստատ կը յուսար՝ որ օր մը
անոր յաջորդը ըլլայ նոյն պաշտօ-
նին մէջ : Մէկ օր մըն ալ մէկը ա-
սոնց նամակ մը բերաւ խոշոր դիր-
քով մը ծալլած . Առնոլ նամակը
առաւ , վերնազիրը կարդաց , կնի-
քը նայեցաւ , « Ի՞նչսպէս կրնայ ըլ-
լալ , ըստ զարմանալով , որ քսան
տարի ձայն ձուն չելլալէն ետև եղ-
բօրմէս թուղթ առնեմ . նայինք
ի՞նչ կ'ըսէ » :

Առնոլ իրաւցընէ եղբայր մը ու-
նի եղեր , որ երսուն տարի առաջ

Ամերիկա զացեր ու միշտ իրեն
թուղթ կը զբէ եղեր . խել մը ատեն
անցնելէն ետքը՝ բարեազիրը կը
դադրեցընէ , պատճառն ալ չիմա-
ցուիր : Առնոլ աս նամակը բանա-
լուն պէս՝ մէջէն խել մը թղթեր
թափեցան . կարդաց թուղթը .
« Վա՞խ , ըստ , Անտոն եղբայրս
Բենսիլվանիային մէջ մեռեր է .
Հիմա զիս կը կանչեն որ երթամ
եղբօրս ժառանգութիւնը առնեմ ,
և իրեն յաջորդը ըլլամ : Իրեն թո-
ղած հարստութիւնն ալ ահա հոս
զրած է , միլիոն մը դահեկան : Ու
թէ որ ես չիկարենամ երթալ նէ՝
կ'ըսեն որ իմտեղս ուրիշ մը խրկեմ ,
որպէս զի իմ անունովս ստակները
առնէ : Թէ որ քսան տարի առաջ
առնէի աս լուրը նէ՝ աս ճամբոր-
դութիւնը կ'ընէի , ինչուան Ամերի-
կա . բայց հիմա ան ատենները ան-
ցեր են : Ուրեմն ինչ ընենք :

— Աս թեթև բան չէ , ըստ Մար-
գարիտան . առաջ աղէկ մտածելու
է . ալէտք է ուրիշներուն ալ խոր-

Հուրդ հարցընել, նայինք ի՞նչ կ'ը-
սեն . շիտակը ես ասանկ կը մտա-
ծեմ, դուն զիտես :

— Ուրեմն պէտք է Թէոդորոսին
զրենք որ իր ընտանիքովը աս կի-
րակի մեզի հրամմէ . արդէն երկու
շաբաթէն աւելի է որ մէկզմէկ չենք
տեսած » :

Յուլիոս հոն տեղը գտնուելով,
ես կը զրեմ ըստ : Մէյ մ'ալ նայիս
կիրակի օրը փառաւոր կառք մը
երկու աղուոր ձիերով եկաւ բերդին
զրան զիմացը կեցաւ . Թէոդորո-
սը, Թադուհին ու Մարիամը վար
ինջան, իրենց ծեր ծնողացը փաթ-
թուեցան : Սովորական բարեներէն
ու հարցմունքներէն ետքը՝ Առնոլ
Ամերիկայէն եկած նամակները բե-
րել տուաւ, ու դաւկըներուն ցու-
ցուց . « Ի՞նչ կ'ըսէք, ըստ Թէոդո-
րոսը . մէկ միլիոն մը . ուրեմն ա-
տիկայ ամէն աշխատանք կ'աժէ » :
Դատ բան խօսեցան ասանկ խելքէ
մտքէ չանցած ժառանդութեան վը-
րայ . բայց մէկը չիկրցաւ խորհուրդ

մը տալ՝ թէ ինչպէս ձեռք ձգելու է
սա ստակը : Վերջապէս Առնոլ խօ-
սակցութիւնը հոս բերաւ . « Վախ-
նամ թէ Եղոբոսին պատմած ա-
ռակը մեղի ալ պատահեցաւ հիմայ .
որ կ'ըսէ թէ աքաղաղը աղբիւսին
մէջ օր մը մարզրիտ մը կը գտնէ ,
կ'առնէ ասդիս անդին կը դարձընէ ,
չիկրնար ուտել , ետքը դարիի մը
հատը ասկէ աղէկ է ըսելով պա-
տուական մարզրիտը մէկդի կը նե-
տէ : Չըլլայ թէ հիմայ մենք ալ աս
հարուստ ժառանգութիւնը ձեռուը-
նէս փախցընենք . պէտք է մէկը
գտնալ որ երթայ առնէ աս դանձը :

— Ինչո՞ւ չէ , ըսաւ թէողորոս
տաք կերպով մը , մտածելու բան
չէ հոն տեղը մէկ միլիոն մը ստակը
երեսի վրայ թողուլ :

— Անոր խօսք չիկայ , ըսաւ Առ-
նոլ . բանը անանկ մարդ մը գտնալի
է , որ ինծի համար ասանկ երկայն
ճամբորդութիւն մը յանձն առնէ .
իր հայրենիքը՝ տունը տեղը թողու ,
մահը աչքը առնէ՝ որ կամ ճամբուն

մէջ կրնայ պատահիլ , կամ վեա-
տակար հիւանդութենէ մը , կամ ան
վայրենի մարդիկներուն ձեռքէն :
Անոր համար կամ մէկ պատուաւոր
մարդ մը պէտք է , կամ մէկ արևէ
անցած փորձ մարդ մը . պատուա-
ւոր մարդ զանալը խիստ դժուար
է . մէկալը զանանք ալ նէ , ան
ստակը տեսածին ոլէս՝ հոս բերելու
տեղ կը նստի ինքը կ'ուտէ : Ես ա-
սանկ կը մտածեմ . անոր համար
էր որ ըսի թէ շատ դժուար է մեր
ուզածը զանալ ։

Մտիկ ընողները ծերուն առ խօս-
քը լսեցին նէ՝ ճայներնին վարքա-
շեցին , ամէնքն ալ իրաւոնք տուին :
Առնոյ նորէն ըստ . « իրաւոցընէ՝
մեծ ծառայութիւն կ'ընէր մեզի՝ թէ
որ մէկը առ բանս յանձն առնելու
ըլլար . բայց հիմակուան առենս ա-
սանկ ծառայութիւններ չեն ըլլար .
ամէն մարդ ինքզինքը՝ իր շահը կը
մտմըտայ : Ո՞ւր է ան ճշմարիտ ա-
սարինութիւնը , ո՞ւր է ան իր շահը
չիմինտընելը ամէն բանի մէջ , որ

սիրա կու տայ եղբօրը սիրուն հա-
մար ամէն վտանգ յանձն առնել :
Ո՞հ , հիմայ ասանկ մարդ զտնալու
համար Դիոզինեսի լապտերը վա-
ռելու է . թէ որ մէկն ալ խոստա-
նայ մեղի աս ծառայութիւնը՝ ան
ալ մեծ շահ մը ձեռք ձգելու համար
է . չէ նէ ո՞վ վկայ կ'ըլլայ թէ աս
մարդը անանկ բան չըներ » :

Յուլիոս աս միջոցիս մէջ խուցին
մէկ անկիւնը քաշուած , ձեռք
ձեռքի վրայ դրած՝ զլուխն ալ ձե-
ռուըներուն վրայ կրթընցուցած՝
խորունկ կը մտածէր : Մէյ մ'ալ
յանկարծ ոտք ելաւ , զնաց Առնո-
լին դիմացը . « Մի վախնար , հայ-
րիկ , ըսաւ . կրնաս զտնալ ուզած
մարդդ , մանաւանդ թէ զտեր ես :
Ահա ես , որ ամէն ունեցածս քեզ-
մէ զտեր եմ , և քեզի որդի ըլլալու
արժանի եղեր եմ , ես կը խնդրեմ ,
հրաման տուր ինծի , կ'երթամ Ա-
մերիկա , քեզի ինկած ժառանդու-
թիւնը կ'առնեմ կը քերեմ առջնդ
կը զնեմ : Ես ինծի պարտք կը սե-

պեմաս զործքս ընելը , միայն թէ
հրամանքդ ալ ուզես ու հրաման
տաս » :

Հայրը աս խօսքը լսելուն պէս՝
բոլորովին զարմացած « Ա՛Հ , սի-
րելի որդեակ , ըստ , ի՞նչպէս կըր-
նաս դուն այսչափ երկայն ճամբոր-
դութիւն մը ընել : Զէ , չէ , սիրելի ,
քու բանդ չէ . դուն դեռ չես զիտեր
թէ ատ բանիդ համար ինչ վտանգ-
ներու պիտի հանդիպիս : Գիտեմ
որ սիրտդ յօժար է , և մեր սիրոյն
համար ամէն բան աչքիդ թեթև
կ'երևնայ . բայց դեռ ասանկ բանե-
րու մէջ չես մտած , կարծես թէ ա-
մէն բան դիւրին է . և որովհետեւ
կ'ուզես որ ըլլայ աս բանս՝ միտքդ
կը դնես թէ ընել ալ կրնաս :

— Կ'աղաչեմ , հայր , թէ որ զիս
կը սիրես նէ՝ ատ խօսքը մ'ըսեր .
մի կարծեր թէ աս բանս այսօր յան-
կարծ միտքս եկաւ . հապա ան օրէն
՚ի վեր որ գքեղ անհանդիստ տեսայ
նէ՝ միտքս զրի որ աս զիտաւորու-
թիւնս յայտնեմ հրամանքիդ , բայց

կամաւ ձայն չիհանեցի որ տեսնամ
թէ բանին ծայրը ուր սլիտի եր-
թայ : Հիմայ տեսնալով որ հրա-
մանքդ շատ հոգ կ'ընես՝ ահա ես
յանձն կ'առնեմ երթալ Ամերիկա .
օրէնէ զիս ու Աստուծոյ յանձնէ ,
անիկայ զիս կը պահպանէ , ինչպէս
ատենով Տորիան պահեց » :

Աս խօսքերէս ամենուն սիրով
ելաւ , սկսան լալ . Առնոլն ալ զըր-
կեց Յուլիոսը ու զգուելով ըստ .
« Որովհետեւ , սիրելի որդեակ ,
աս երկայն ճամբորդութենէն չեմ
վախնար կ'ըսես , ես ալ շնորհակալ
եմքեզի , ու իմ օրէնութիւնս կու-
տամ , հրաման ալ կու տամոր եր-
թաս , քեզ Աստուծոյ կը յանձնեմ :
Եւ հիմակուընէ կը խոստանամ որ
բերելու սուրկիդ մէկ մտոր աղքատ-
ներուն բաժնեմ : Խոկ քու վարձրդ
աս է , ըստ , ու ձեռքը զլխուն
վրայ զրաւ . մեր ամէն ունեցածն
ալ քուկինդ է » :

Յուլիոս հօրը ձեռքը պազաւ , ու
բոլոր ընտանիքը անոր շնորհաւու-

բեցին : Ա Երջը իր խույզը քաշուեցաւ , և իր ծնողացը վրայ ունեցած սէրը նորէն ցուցընելու առիթ զըտնալուն համար ուրախութենէն աշխարհը իրենն եղեր էր :

9

Ճամբորդորիւն :

Ան օրէն ետե վալտէնպորկին
մէջ Յուլիոսին ճամբորդոթենէն
դառ ուրիշ բանի վրայ խօսք չէր
ըլլար : Առնոլ սկսաւ նաւ մը փըն-
տըռել՝ որ աղան երթալու տեղերը
երթայ . վերջապէս իմացաւ որ Ամ-
պուրկցի վաճառական մը նաւ մը
կը պատրաստէ Ամերիկա Խորկելու ,
և Յուլիոսն ալ կրնայ նաւը առնել :
Յուլիոս ալ ճամբու պատրաստու-
թիւնը տեսաւ՝ ինչպէս որ կը վայ-
լէր իրեն պէս բարեսպաշտ քրիստո-
նէին . ընդհանրական խոստովա-
նանք մը եղաւ , և աղաչեց Աստու-

ծոյ որ իրեն օղնական ըլլայ : Մար-
զարիտան ալ իր կողմանէ երկու
տարուան համար կտաւեղէնի և
հաղուստի կապոց մը շինեց : Ճամ-
բայ ելլալու ատենը եկաւ նէ՝ Յու-
լիս զնաց հօրը դիմացը ծունկի չո-
քեցաւ , ու խոնարհութեամբ օրէ-
նութիւնը խնդրեց : Առնոլ սկսաւ
լալ , ու ձեռքը գողղըզալով տղուն
զլխուն վրայ դրաւ , զինքը օրէնեց .
բայց անանկ տակնուվրայ եղած
սրտով որ ամէնքն ալ լացին : Կար-
ծես թէ Յակոբ նահասլեալ իր սի-
րելի Յովսէփը կ'օրէնէր :

Յովիս բոլոր ընտանեաց մնաք
բարով ըսելէն ետքը ճամբայ ելաւ ,
քանի մը օրէն Ամպուրկ հասաւ :
Հովերը յաջող չըլլալով հարկ ե-
ղաւ որ տասը օրուան չափ հոն
սպասէ . աս միջոցիս մէջ Յովիս
երթալու տեղերուն ընակշացը վր-
բայ տեղեկութիւններ առաւ . վասն
զի Ամպուրկի մէջ շատ մարդիկ
կային՝ որ տասը անգամէն աւելի ե-
կեր զացեր էին Ամերիկա :

Ճամբայ ելլալու օրը մասնաւ
որ ջերմեռանդութեամբ ինքը զինքը
սուրբ Աստուածածնայ յանձնեց . և
Մարդարիտային տուած խրատը
չիմուցաւ , որն որ ասլսալրեր էր
թէ ամէն օր սուրբ Աստուածածնայ
անպակաս աղօթք ընէ : Յուլիուսի
հետ եզած ճամբորդներուն մէջ
կրօնաւոր մըն ալ կար , որ Ամերիկայի հիւսիսակողմը կ'երթար ,
որ հոնտեղի վայրենի մարդիկը
քրիստոնէութիւն դարձընէ . Յուլիուս
աս կրօնաւորին վրայ հօր
պէս կը նայէր , անանկ որ երկու
քին ալ սիրտը մէկմէկու կապուեցաւ ,
երկուքն ալ մէկզմէկ պատուելով իրարու վրայ կը զարմանային : Քարողիչը կը զմայլէր տեսնալով մէկ աղայ մը ասանկ բարեպաշտ , համեստ , անմեղ , որ իր
հաւատքը՝ իր առաքինութիւնները
անարատ պահեր է աշխարհքի
մէջ , և իրեն նոր ծնողացը սիրոյն
համար իր կեանքը վտանգի մէջ
դրեր է : Յուլիուսն ալ առաքե-

լականքարողչին աստուածասիրութիւնը տեսնալով շատ բարի օրինակ կ'առնէր . կը տեսնար որ ասմարդը բոլոր աշխարհիս միսիթարութիւններէն երես դարձուցած , փառքը պատիւր հարստութիւնը բոլոր ոտքի տակ առած , ազգականներուն ու հայրեննեացը սէրը մէկդիթողած , բրդէ հաստ հազուստ մը վրան առած , Քրիստոսի զինուորի սէս մոլորութեան դէմ կոռւելու , ու Նոր աշխարհի մէջ հողիններ վասարկելու կ'երթար : Ան բարի կրօնաւորը Յուլիոսին աչքին առջելը աշխարհը տիրող թաղաւորէ մը վերէր : Անիկայ միշտ յաղթուողներուն հետ թրով շղթայով կը վարուի՝ կ'ըսէր , իսկ ասիկայ՝ որ Աստուծոյ առաքեալն է , սէր ու խաղաղութիւն կը քարողէ . անոր համար այսչափ ծովեր կ'անցնի որ իրեն խօսքը մըտիկ ընողները երջանիկ ընէ , ու յաւիտենական արքայութեանը հացընէ :

Յուլիոսան կրօնաւորին հետ խօ-

սակցելով շատ բան լսեց , շատ
բան սորմիցաւ , ու Աստուծոյ շնոր-
հակալ կ'ըլլար՝ որ ասանկ ճամբռ
ընկեր մը իրեն տուաւ : Շատ ան-
զամ ինքը ինքինքը Տորիային նմանցը-
նելով ան կրօնաւորն ալ իրեն թա-
փայէլ հրեշտակապետ կը կանչէր ,
և ամէն օր մէյտեղ սուրբ Աստուա-
ծածնայ վարդարանը կ'ըսէին ջերմ
եռանդութեամբ :

Ամպուրկէն ելլալէն ետքը երկու
ամիս անցեր էր՝ մէյ մ'ալ օր մը նա-
տավարներուն մէկը սկսաւ ուրա-
խութեամբ կանչուրուտել . ամէնն
ալ նաւուն ծայրը ելան , որ ցամաք
Հասնելնին տեսնալով ուրախա-
նան . բայց պէտք եղաւ որ առաջ
փորձանք մը քաշեն , վերջը բարին
վայելեն : Օզը՝ որ ինչուան ան ա-
տենը պարզ ու մաքուր էր , սկսաւ
մանր մանր կարմրագոյն ամպերով
մթրննալ : Հովք ամպերը մէյտեղ
ժողվեց , քիչ ատենին մէջ երկըն-
քին երեսը մութը պատեց . մէկ-
ղիէն ալ փայլակը կայծակը փոթո-

բիկը ամենուն սիրտը ահուզողի
մէջ ձգեց : Աէյ մ'ալ յանկարծակի
կայծակ մըն ալ նաւուն մեծ կայմին
վրայ ինչաւ՝ կոտրեց . քիչ մը ան-
ցաւ՝ մէկալ կայմն ալ անոր պէս
ջարդուրուրդ եղաւ . նաւը ջրին ե-
րեսը պղափկ տախտակի մը պէս
կ'ելլար ու կ'ինջնար : Հիւսիսային
հովը՝ երկայն ատեն միակերպ վիշե-
լէն չիղաղրեցաւ , նաւուն մէջի
ճամբորդներն ալ ամէն մէկ վայր-
կենին , հիմա պիտի կորսուինք ,
հիմա ալիքներուն մէջը պիտի թա-
ղուինք ըսելով յուսահատոթեան
մէջ էին :

Ան զարհուրելի ալէկոծութեան
մէջ պատուական կրօնաւորը Յու-
իսիսին հետ նաւուն մէկ անկիւնը
քաշուած՝ աղօթք կ'ընէին : Երկուրն
ալ իրենց կեանքը Աստուծոյ յանձ-
ներ էին . և Յուլիոս խոստովանան-
քով ալ հողեոր պատրաստութիւնը
տեսեր էր . աշխարհքիս բաներուն
մէկն ալ աչուրնուն չէր երենար :
Բայց իր մահուան ատենը դեռ չէր

եկած : Աստուած անոնց աշխարհ-քիս մէջ ուրիշ օգնութիւններ ալ պիտի ընէ եղեր՝ իրենց ջերմեռան-դութեանը փոխարէն : Մէյ մըն ոլ չիկարծած ատեննին հովք դադրեցաւ , ամպերը ցրուեցան , և նաւը ցամաքէն քիչ հեռու ըլլալով՝ ճամ-բորդներէն շատը դուրս ելան , վասն զի աւելի ուզեցին ժամ մը ա-ռաջ ցամաք ելլալ , քան թէ կայ-մերը կոտըրտած նաւուն մէջ սպա-սել :

Յուլիոսն ալ իր բարեկամին հետ դուրս ելաւ , հետերնին մեծ բեռ մը չունենալով՝ ճամբայ ինկան ֆիլա-տելֆիա երթալու , ու անվեաս հա-սան հոն : Յուլիոս մէկէն սկսաւ իր բաները հողալ , կրօնաւորն ալ շատ օգնութիւն ըրաւ իրեն : Թողունք պատմելը թէ Յուլիոս ինչպէս մէյ մը ասդիս կ'երթար՝ մէյ մը անդին կը վազէր , ասոր անոր կ'իյնար , երբեմն ծովով ճամբորդութիւն կ'ը-նէր , երբեմն ցամաքով . մէկ խօս-քով տասը ամիս Յուլիոսին կեան-

քը ճշմարիտ մարտիրոսութիւն մըն
էր . այսչափ աշխատանքի զիմա-
նալու համար՝ իրեն պէս առողջու
կտրին մարդ պէտք էր : Վասն զի
Յուլիոսին ծախսելու բաները՝ աս-
դիս անդին ձգձըզած էին մէկմէկէ
հեռու քաղաքներ . անկէց զատ ,
ասոնց ստակն ալ ժողվելը հաղար
տեսակ դժուարութիւններ ունէր .
բայց Յուլիոս ղարմանալի համբե-
րութեամբ առ ամէն նեղութիւնը
կը քաշէր , միտքը դրեր էր որ՝ ա-
նոնց համար հոն զացեր էր : Ամե-
նեին օր մը զանդատ մը չելաւ բեր-
նէն , ամէն բանի համբերութեամբ
կը յաղթէր . իրեն մէկ հատիկ մխի-
թարութիւնը ան էր՝ որ ան զործ-
քով իր ծնողացը հաճոյ բան մը
պիտի ընէ :

Այնչափ աշխատանաց պատ-
ճառաւոր պէտք եղաւ իր սիրելի բա-
րեկամէն բաժնուիլ : Մէկդմէկ ա-
նանկ կը սիրէին՝ որ բաժնուելու ա-
տեն սրտերնին շատ կոտրեցաւ .
Յուլիոս ղանիկայ զրկած՝ չէր կըր-

նար զատուիլ . ան ալ անանկ առաքինի կտրիճէն բաժնուելուն վրայ շատ կը ցաւէր : Վերջապէս՝ « Ա՞ լար , Յուլիոս , ըսաւ . Աստուած հետդ է , ու իրեն օրհնութիւնը վրայէդ չիպակսիր : Իրաւցընէ զուն օր մը շատ երջանիկ պիտի ըլլաս , վասն զի մէկն որ առաքինութեամբ ու բարեպաշտութեամբ իր տղայութիւնը անցընէ , յայտնի է որ անկէ ետքն ալ հանդարտ ու հանգիստ կեանք մը կ'ունենայ , որ արքայութեան ալ ճամբան է : Քեզ տեսնեմ , սիրելի որդեակ , ինչպէս որ ինչուան հիմայ ապրեցար՝ ասկէ ետքն ալ անանկ ապրիս . չըլլայ թէ ան սուտ ու խարերայ զուարձութիւններէն խարուիս՝ որ անխելքները երջանկութիւն կը սեպեն , որ քիչ մը ատենէն ետև մուխի պէս կը ցրուին կը փնանան : Ան զուարձութիւնները տղոց տեսած թիթեռներուն կը նմանին՝ որ մէկ վայրկենի մէջ կ'երենան , ու մէկալին աներեսոյթ կ'ըլլան : Ուստի ,

սիրելի , թէ որ կ'ուզեսքու երջան՝
կութիւնդ , Աստուծմէ մի՛ հեռա-
նար , խղճմըտանքդ մաքուր պա-
հէ . ասոնցմէ զուրս ամէն բան
փուճ է » :

Յուլիոս Խոստացաւ բարեկա-
մին՝ որ բարեպաշտութիւնը ոչ եր-
բէք ձեռքէ թողու , վասն զի ամէն
բան ինչուան աս օրս անով զայ ,
ըստ . ինչպէս ասկէ եարը կրնամ՝
ձղել . բարեպաշտ մարդուն բանը
միշտ ապահով է , վասն զի միշտ
Աստուծոյ ձեռքին տակն է : Ուր
տեղ ալ զանուի նէ՛ հոն իր հայրե-
նիքը կը սեպէ , վասն զի ամէն տեղ
իր Աստուածը կը պաշտէ , որ իրեն
ճշմարիտ հայրն ու տէրն է : Բարե-
պաշտութիւնը կապ մըն է՝ որ զԱս-
տուած մարդկանց հետ կը միացը-
նէ . ինչպէս որ յայտնի փորձով
կը տեսնանք որ մարդս առանց Աս-
տուծոյ բան չիկրնար ընել . չեմ
կրնար հասկընալ՝ թէ ինչպէս կըր-
նայ զանուիլ այնչափ անխելք մարդ՝
որ հեռանայ Աստուծմէ , կամ թէ

առանց Աստուծոյ ապրի: Աստուած
իմ, կ'ըսէք, քեզ կը պաշտեմ, քե-
զի երկրապագութիւն կ'ընեմ, կը
յուսամոր կ'ընդունիս սրտիս փա-
փաքը: Դուն ինձի ամեննին կա-
րօտ չես, բայց ես խեղճ ողորմելի
արարածդ՝ ամէն բանի մէջ քեզի
կարօտ եմ. կ'ուղեմ միշտ բոլոր
կեանքիս մէջ զքեզ սիրել, և ամե-
ննին մէկ կերպով մը քեզմէ չիրաժ-
նուիլ:

Ասանկ կը խօսէք, ասանկ ա-
զօթք կ'ընէք Յուլիոս ան հեռու աշ-
խարհքներուն մէջ. և Նոր աշ-
խարհքին ամենէն խոր անապատ-
ներուն մէջն ալ՝ իր սիրով անանկ
վառած էք Աստուծոյ սիրովը ու ե-
րախտազիտութեամբ, ինչպէս իր
երկիրը եղած ատենը, ուր որ բա-
նի մը կարօտութիւն չունէք: Վասն
զի իր երկնաւոր հօրը սիրոյն կրա-
կը միշտ վառ կը պահէք սրտին
մէջ: Երանի ան քրիստոնէին՝ որ
առ սուրբ կրտեին բոցովը միշտ

բոլնկած է, սիրտը կը վառի ու
հոգին տաք է. և անով կը պահէ
ան եռանզը և ան բարեպաշտութիւ-
նը՝ որ ամէն բարեաց աղբիւրն է:

Ե

Դարձ :

Ան միջոցին որ այնչափ նեղութիւններուն մէջ Յուլիոսին մխիթարանքը աղօթքն էր, անզիէն իր ծնողքն ալ անդադար իրեն համար ջերմեռանդութեամբ աղօթք կ'ընէին, ու զինքը Աստուծոյ կը յանձնէին : Առնոլ և Մարգարիտան Յուլիոսին վրայ խօսելով չէին կը տանար . ամէն խօսքի մէջ զինքը կը յիշէին . և ամէն պատահած առթին մէջ ուր որ Յուլիոս կընար իր ազնիւ սիրտը ցուցընել, Առնոլ միշտ աս բանս կ'ըսէր . « Ա՛հ, մեր Յուլիոսը պէտք էր որ հոս ըլլար » : Առնոլ աւելի սէր մը կապեր էր

Յուլիոսին վրայ՝ իր կեանքը անոր
ձեռքովը ազատելուն համար։ Մար-
զարիտան ալ օրերը կը համբէր ան-
դադար . և թէպէտ Յուլիոս նամա-
կը անպակաս ըրած էր՝ իմացընե-
լով իր առողջութիւնը և զործքերուն
յաջողիլը , բայց խեղճ պառաւը՝
արդեօք տղաս առողջէ թէ հիւանդ
ըսելով կը հալէր ու կը մաշէր :

Օր մը մօտ եղած քաղքէն թըլ-
թաբեր մը ուշատեն Վալտէնպուր-
կի գուոր զարկաւ , ըսաւ թէ Ամե-
րիկայէն ծանր սնտուկ մը հասաւ ,
վաղը կրնաք առնել : Աս աւետիսը
շատ ուրախացուց Յուլիոսին ընտա-
նիքը . վասն զի ասով Յուլիոսին ետ
դառնալն ալ կը յուսային : Երկրորդ
օրը մէկէն Առնոլ բեռ տանող սայլ
մը առաւ , զնաց քաղաք՝ որ սնտու-
կը առնէ : Բայց ինչուան որ Վալ-
տէնպուրկ բերաւ նէ՝ հազիւ կըր-
ցաւ համբերել . վասն զի կ'ուզէր որ
ժամ մը առաջ բանայ : Մէյ մըն ալ
բանայ տեսնայ որ տեսակ տեսակ
հետաքրքրական բաներէն զատ՝ նա-

մակ մը առնելիքի թղթեր ու կապոց
մը կայ , որոնք Ամսկուրկ պիտի
վճարուին , բոլորը մէկէն 400,000
դահեկանի թուղթ : Յուլիոս նամա-
կին մէջը կ'իմացընէր՝ թէ աւելի խո-
հեմութիւն սեպեր է ան թուղթերը
առաջուց խրկել , քան թէ այնչափ
սարկի բանը հետը առնել բերել . որ-
պէս զի թէ որ իրեն վտանգ մը հաս-
նելու ըլլայ նէ՝ զոնէ ապրանքը չի-
կորսուի :

Առնոլ տղուն աս մտածմունքին
շատ հաւնեցաւ , և քանի քանի ան-
դամ նամակը կարդալով աչքին ար-
ցունքը չէր կրնար բռնել , ամէն
անդամ նոր նոր անուշ խօսքեր կը
տեսնէր՝ որ իր ընտանեցը զրեր
էր Յուլիոս . ասանկ լալով թուղթը
արցունքովը թրջեց՝ ու վար դրաւ
ըսելով . « Աստուած ի՞նչ մեծ պար-
զե ըրաւ՝ աս տղան մեզի տալով .
երանի ան ծնողացը՝ որ ասանկ զա-
ւակ ունին :

— Միայն թէ որ մը առաջ ողջ
առողջ ինքն ալ հասնէր , կ'ըսէր

Մարդարիտան . ահ , Երբ պիտի ըլ-
լայ որ տեսնամ զինքը : Շատ ան-
գամ դարմանքս կու գայ թէ ինչ
խելք էր ըրածնիս՝ որ թող տուինք
որ մեղմէ քամնուի երթայ . աս
յայտնիէ որ ուրիշանգամ ալ պէտք
ըլլայ նէ՝ ես թող պիտի չիտամ ,
ինչ կ'ուզէ ըլլայ » :

Սնտուկը զալէն ետքը ամիս մը
անցաւ՝ Յուլիոս չերևացաւ : Թէոդո-
րոսին յանձնուած էր Ամպորկէն
ստակները առնելու . ան ալ ամ-
բողջ առաւ ժառանգութեան մեծ
մասը : Բայց աս ստակը Առնոլին
տանը մեծ ուրախութիւն մը չիրե-
րաւ . վասն զի Յուլիոս դեռ չեկաւ :
Մարդարիտան օրը քսան անգամ
տանը վերի յարկը կ'ելլար , ու կը
նայէր թէ արդեօք Յուլիոսը կու
գայ թէ չէ . քանի որ տանը դուռը
կը զարնէին՝ մէկէն նստած տեղէն
կը ցատրէր , կարծէր թէ իր Յուլիո-
սին ձայնն է :

Բայց աս միջոցիս քաղքին մէջ
սև բօթերու ձայներ կային . կը-

սէին թէ հեռու ծովերէ եկող նաւե-
րէն խել մը Գերմանիայի մօտ կո-
տըրտուեր են : Աս տխուր ձայները
երբոր Առնոլ ու իր ընտանիքը կը-
լսէին՝ սրտերնին կտոր կտոր կ'ըլ-
լար : Որչափ որ ասոնք Յուլիոսին
վրայ մտածելով կ'ողբային նէ , ա-
նիկայ անդին նոր նոր առիթներ կը-
գտնար իր աստուածսիրութիւնն ու
բարի սիրտը ամենուն ցուցընելու :

Երբոր նաւով Հոլանտայի ցամա-
քին մօտեցան՝ մեծ ալէկոծութիւն
մը եղաւ , ալէտք եղաւ որ Յուլիոսին
նաւապետը Օսդենտայի նաւահան-
գիստը քաշուի : Յուլիոս մտածեց
որ անկէց ինչուան Վալտէնպուրկ
ցամաքով երթայ , և հանգիստ եր-
թալու համար փառաւոր կառք մը
վարձեց : Ասով բոլոր Պելճիայէն
ու վերին Գերմանիայէն անցնելով
իրիկուան դէմ հասաւ պղտի սիրուն
քաղաք մը , և ուզեց որ ան զիշերը
հոն կենայ : Նոյն իրիկունը օղը
խիստ աղէկ էր , ատենն ալ շատ
ուշ չըլլալով բերանը քիչ մը բան

զրաւու պլորտելու ելաւ , պանդոկապետին ալըսաւթէ իրիկուան կերակուրս ուշ կ'ուտեմ : Գնացքիչ մը պլորտեցաւ քաղքին չորս դին , ու եղած զեղեցիկ տեղերը դիտելով կը զմայլէր : Երբոր քալելէն գարձաւ նէ՝ պանդոկին դիմացը մեծ կաղնիի ծառ մը կար , անոր տակը նստաւ :

Քիչ մը ատենէն մէկ ծեր կոյր մը եկաւ հոն՝ վեց տարեկան տղու մը առաջնորդելովը . ասոնք ծառին տակը եղողներուն բարեւ տալէն ետքը՝ ծերը սկսաւ երգել : Յուկիս քիչ մը մտիկ ընելէն ետքը՝ « Ասինչ աղուոր ճայն է , ըստ . ափսո՞ս որ կոյր է . թէ որ ասիկայ երաժըւտութիւն զիտնար՝ իր ապրուսար կրնար գտնալ » : Յուլիոսին մօտ մէկ մարդ մը նստեր էր , պատասխան տուաւ՝ թէ « Քանի անգամ որ աս ծերը կը տեսնամ՝ սիրտս կը խշխըշայ : Թէ որ կ'ուզես , պարոն , ասոր պատմութիւնը լսել նէ՝ սիրով պատմեմ քեզի , վասն զի երիտասարդաց խելք սորվելու բան է :

— Ինչու չէ , ըստ Յովիոս , ես
միշտ բան սորվիլ կ'ուղեմ . թէ որ
քեզի ծանրութիւն չէ նէ՝ կը խըն-
դրեմոր պատմես ինձի :

— Գիտցած ըլլաս որ , ըստ
մարդը , ես աս պղտի քաղքիս զի-
շերուան պահապանն եմ : Անցած
տարի զեկտեմբերի Յախն էր՝ զիշե-
րուան պահպանութիւնը ըրած ա-
տենս , եկայ ան ճամբէն անցայ՝ ո-
րուն վրայ է մեր քաղաքապետին
տունը : Ան իրիկունն ալ աս մար-
դուն տանը մէջ մեծ ուրախութիւն
կար : Արահները հազարաւոր ճրադ-
ներով կը փալփռէին , մէջի մար-
դիկն ալ փառաւոր սեղան մը նըս-
տեր կ'ուտէին կը խմէին . կարծես
թէ կ'ուղէին ան տարիին վերջի օրը
ուրախութեամբ անցընել ու աս նոր
տարիս ուրախութեամբ սկսիլ : Ես
դրսէն կերակուր ուտողներուն ճայ-
ները կը լսէի , պատուհաններէն
ճառաներուն շարժմունքները կը
տեսնէի . սկսայ ինքիրենս երթա-
լու ատեն ըսել . « Ահա ասոնք են

որ աշխարհիս երջանկութիւնը կը
վայլեն . ինծի պէս խեղճերը թը-
շուառութենէ աչք չեն բանար » :
Բայց ինչ կըսես , Աստուած ան-
պատիժ կը թողու ան մարդն՝ որ
անգութ անողորմ սրտով կը թողու
որ իր մէկ հատիկ տղան անօթու-
թենէ մեռնի , ու ինքը իր խնտու-
մը՝ իր զուարճութիւնը նայի : Հաւ-
տա ինծի , պարոն . աս ըսածս ա-
նանկ ճշմարիտ է , ինչպէս որ ի-
րաւ է՝ թէ Աստուած մէկ է : Քա-
ղաքին ամենէն անբնակ կողմը՝ մա-
հուան զուոը հասեր էր ան ատե-
նը աս մեր քաղաքապետին Անա-
տոլ տղան : Ասիկայ բոլոր քաղքին
մէջ եղած պատանիներուն բարի օ-
րինակն էր , բայց հօրը աչքէն ե-
լած էր . ինչու . վասն զի հայրը
կ'ուղէր զինքը հարուստ մարդու մը
հպարտ ու ամբարտաւան աղջկանը
հետ կարգել . տղան խոհեմութեամբ
անոր տեղը ուրիշառաքինի մը ընտ-
րեց , թէպէտ և կտաւ զործողի մը
դաւակ : Հայրը բարկացաւ , վորն-

տեց տղան , ժառանգութենէն ալ
զրկեց : Աս ալ ինչ սկիտի ընէ . ձեռ-
քէն եկածէն աւելի կ'աշխատէր , որ
քիչ մը ստըկով կարենայ իր տունը
դարձընել . բայց աղքատութեանը
չիկրցաւ դիմանալ : Ահա աս պղտի
տղան՝ որ կոյրին առաջնորդն է՝ Ա-
նատոլին տղան է , կոյրն ալ անոր
աներն է , որ դժբաղզութեամբ ա-
չուըները կորսնցընելով չիկրցաւ
անկէ վերջը իր կտաւազործութեան
արհեստը բանեցընել : Հիմայ տես
թէ Անատոլին հոգը որչափ ծանրա-
ցաւ . քսան անզամէն աւելի իր հօ-
րը ոտքը ինկաւ , ջանալով որ սիր-
տը առնէ . բայց չեխ լսելէն ու
վորնտուելէն զատ բան մը չիշահե-
ցաւ : Հօրը աս անզթութենէն ստի-
պեցաւ Անատոլ՝ իր կարողութենէն
աւելի աշխատելու , անոր համար
սկսաւ կամաց կամաց առողջութիւ-
նը կորսնցընել . վրան ջերմ ալ ե-
կաւ որ քիչ քիչ կեանքը ուտելով
խեղճը մահուան զուոը հասցուց :
Եւ ան տարուան վերջի օրը՝ ան իմ

Երջանիկ ըսած մարդիկներս ուրա-
խութեամբ ուտելու խմելու ատեն-
նին՝ Անատոլ ամէն քրիստոնէա-
կան պատրաստութիւնները տե-
սած, հոգին մաքրած, և իր հօրը
բոլոր սրտանց թողութիւն տուած՝
հոգին աւանդեց Աստուծոյ ձեռքը։
Մեռնելու ատենը իր կնոջը կ'ըսէ-
թէ՝ «Գնա տղադ բեր ու զիմացս
չոքեցէք որ վերջի օրհնութիւնս
տամ ձեզի»։ Ան ալ կ'երթայ կը
տեսնայ որ տղան քոնի մէջ է,
կ'արթընցընէ կը բերէ, ու զինքն
ալ իրեն հետ կը չոքեցընէ. աս ձե-
րուկ հայրն ալ անոնց քովը կը կե-
նայ, իրեքն ալ Անատոլին օրհնու-
թիւնը կ'առնեն։ և Մնաք բարով,
կ'ըսէ մեռնողը. ահա ես հիմայ ձեզ-
մէ կը բաժնուիմ, բայց յուսամ որ
քիչ ատենէն նորէն մէկզմէկ կը
տեսնանք ու յափտեան իրարմէ
չենք զատուիր։ Մի վախնաք. թէ
որ մարդիկ զմեզ երեսէ ձզեն, Աս-
տուած կ'ընզունի, վասն զի մեր
սիրոը ինքը զիտէ։ Կայեցէք որ

ճշմարիտ քրիստոնէի պէս ապրիք ,
որ Աստուած ալ օղնէ ձեզի : Աս-
տուած քիչ մը ատեն միայն մարդս
նեղութեան մէջ կը ձղէ , ետքը քիչ
մը շուտ քիչ մը ուշ իր ողորմու-
թիւնը կը ցուցընէ զինքը սիրողնե-
րուն » : Ա՛ չիկրցաւ ուրիշ բան ը-
սել , հողեվարքը վրայ հասաւ , շուտ
մը վախճանեցաւ :

» Երկրորդ օրը մէկ աղքատի մը
պէս Անատոլը թաղեցին . հայրը
տեղէն ալ չիշարժեցաւ , և բոլոր
քաղաքը աս բանիս վրայ գայթակ-
ղեցաւ . իր թոռանը երեսն ալ չու-
ղեց նայիլ , և ապսպից որ տունն
ալ չիհանդիսցընեն զինքը : Աս որ
ասանկ եղաւ , պղտի տղան իր
պապուն հետ սկսաւ ողորմութիւն
մուրալ , և ամէն մարդ ձեռքէն ե-
կածին չափ ասոնց միշտ ողորմու-
թիւն կու տան : Ահա աս է , պա-
րոն , ծերուն պատմութիւնը :

— Նատ շնորհակալ եմ , ըստ
Յուլիոս , որ ինծի աս բանս պատ-
մեցիր . կ'ուղեմ նորէն տեսնալ ան

ծերը՝ որ իմ կողմանէս ալ ողորմութիւն տամ» :

Պանդոկապետը Յուլիոսին աս խօսքը լսեց նէ՝ մէկէն ծառաներուն մէկը խրկեց որ կոյրը ու տղան կանչէ : Յուլիոս հարիսր Փիօրին տուաւ անոնց, ու զանոնք մխիթարելով ըստ, թէ ձեր նեղութիւնը պիտի դադրի, և երբոր տունս դառնալու ըլլամ՝ պիտի նայիմ որ ձեզ հանդէցընեմ : Իրաւցընէ քիչ ատենէն անանկ ալ եղաւ . վասն զի Առնոլ չորս հազար Փիօրին խրկեց անոնց . որով ան թշուառութենէն աղատեցան :

Յուլիոս որ անծանօթ ճամբորդ մըն էր, աս ազնուական գործքովը դամէնքը զարմացուց . բայց ինքը չէր ուզեր որ աս գործքը անպտուղ ըլլայ, անոր համար շուտ մը մէկդի քաշուեցաւ, որ ան զովեստները չիլսէ, խուցը մտաւ, ու իր յիշատակարանին մէջ ան մարդիկներուն ու անոնց քաղքին անոնք զրեց : Ասանկով ամէն անցած տեղերը ի-

րեն բարի սրտին նշանները ձգելով
հասաւ Վալտէնսպուրկի մօտերը :

Օր մը Առնոլ ու Մարդարիտան
կերակուր ուտելու նստեր էին, մէյ
մըն ալ երկու աղուոր ձիերով փա-
ռաւոր կառք մը հասաւ իրենց դրան
առջեր . « Յուլիոսն է , Յուլիոսն է »
ըսելով ճայն մը ելաւ տանը մէջ . ա-
մէնքն ալ դուռը վազեցին . « Ո՞հ , ի-
մին սիրուն զաւակս , ըսաւ Առնոլ ,
ես քեզ մէյ մ'ալ պիտի տեսնամ ե-
ղեր » : Յուլիոս վազեց իր ծնողը
դրկեց , բայց ուրախութենէն չիկըր-
ցաւ բերնէն խօսք մը հանել . հա-
պա ամէնքն ալ ուրախութեան ար-
ցունքներ թափեցին : Ան առջի ու-
րախութենէն ետքը՝ Յուլիոս մէկիկ
մէկիկ հօրը պատմեց թէ ինչ յա-
ջողութեամբ բաները առաջ տա-
րաւ : Եւ որովհետեւ առջի սնտու-
կով խրկած բաները՝ ինչպէս որ
պէտք է տանը մէջ շարեր՝ դարդա-
րեր էին , իմացաւ որ անվիաս հա-
սեր են , անոնց վրայ բան չիհար-
ցուց : Սեղանի մը վրայ ստըկի

թղթերը բացաւ , անոնց աժողջէքը
և ուրիշ պարագաները այնպէս
յստակ՝ այնպէս տեղնիտեղը դուր-
ցեց , որ Առնոլ զարմացաւ մնաց :
Բոլոր ժառանգութեան ստակը մէկ
միլիոնէն աւելի եղաւ , որ ժառանգ-
ները չէին կարծեր :

Է

Ժոխարէն :

Յուլիոսին դարձը իրեն ընտա-
նեացը անպատմելի ուրախութեան
պատճառ եղաւ, որ ան առաքինի
կորիճը խել մը ատենէն վերջը՝ նո-
րէն ողջ առողջ տեսան : Ամենէն
աւել Առնոլ ուրախութենէն ծե-
րութիւնը մոռցաւ, և իր տղան
տեսնալով նոր կեանք մը առածի
պէս մխիթարուեցաւ : Յուլիոս քա-
նի որ Ամերիկա էր՝ Առնոլ ուղելով
իր մահուընէ ազատելուն յիշատա-
կը ձգել՝ որ անտառին մէջ երկու
վարազներէն Յուլիոսին ձեռքովը
խալրսեր էր, մէկ պատկերահան
մը կանչեց՝ ու ըստ որ տղուն ան

կտրին գործքը քաշէ : Աս պատկերը Յուլիոսին քաշած պատկերքին դիմացը կախեցին : Յուլիոս մէկ օր մը հօրը խուզը մտաւ , մէյ մըն ալ ան աղուոր պատկերքը տեսաւ նէ՝ զարմացած մնաց : Առնոլ տեսնալով որ տղան շատ հաւնեցաւ ասքանիս , ուրախանալով զրկեց դինքը ու ըստ . « Որովհետեւ հիմայ մէկդմէկ նորէն տեսանք , ու միայն մահը զմեղ իրարմէ պիտի բաժնէ , ըսէ ինծի , ի՞նչ բան կ'ուզես որքու ըրած բարերարութեանդ փոխարէն ընենք : Գիտեմ որ այսպիսի առաքինի գործքերը ուկիով արծաթով չեն վարձարուիր , Աս պատմիայն կրնայ արժանապէւ վարձատրել այսպիսի գործքերը՝ որ իւրեն շնորհը կ'ընեն մարդիկ . բայց աս կայ որ մարդիկ ալ կրնան ուրիշներուն ըրած երախտիքը ճանչնալ : Ուրեմն սրտիդ ուզածը յայտնի ինծի ըսէ :

— Հրամանոցդ հայրական սէրը , ըստ Յուլիոս , ինծի ամէն վարձքէ

քաղցր է . դուն իմ կեանքս ազա-
տեցիր , դուն զիս մեծուցիր ու
կրթեցիր , անոր համար ես ձեզի
աւելի պարտական եմ քան թէ դուք
ինձի » :

Առնոլ ու Մարգարիտան տեսնա-
լով որ Յուլիոսին ճշմարիտ հայրա-
սիրութեանը իրենց որդեսիրութիւ-
նը չիկրնար յաղթել , ուրախու-
թեամբ լեցուած՝ քիչ մըն ալ ար-
ցունք թափելէն ետքը՝ որոշեցին
որ զոնէ Յուլիոսին յաջողութեամբ
տուն դառնալուն համար փառաւոր
սեղան մը ընեն կիրակի օրը , և ի-
րենց փեսան ալ բոլոր ընտանիքովը
հրաւիրեն :

Առնոլ աղէկ տարիքը առած էր ,
բայց տղուն սիրուն համար առաւ
հրացանը որ երթայ անտառը որս
մը ընէ սեղանին համար . բայց Յու-
լիոս թող չիտուաւ որ հայրը մինակ
երթայ ու նորէն վտանգի մէջ իյ-
նայ . ինքն ալ հետը զնաց : Անտա-
ռը մտան , ծառերուն մէջէն ան-
ցան , դուրս ելան . բայց կենդանի

մը չիզտան Աէյ մ'ալ յանկարծ
խարազանի ձայն մը ու կառքի կոր-
ծանելու թնդում լսեցին . քիչ մը
անցաւ չանցաւ՝ ականջնուն կան-
չուղուտելու ձայներ եկան : Յուլիոս
մէկէն ցատքեց , « Կը լսե՞ս , հայ-
րիկ , սա ձայները , ըստ . կարծեմ
գէշ չենք ըներ թէ որ հոն երթանք .
ինծի կ'երենայ թէ մէկու մը գէշ
դիպուած հանդիպեցաւ :

— Աղէկ կ'ըսես , ըստ հայրը ,
ձղենք որսերնիս ու հոն վազենք » :
Յուլիոս առաջ անցաւ , ու ճամ-
բուն վրայ հաստ . տեսաւ որ դար-
վեր տեղէ մը վար կառք մը զլորեր
է , մէկ անիւն ալ կոտըրտեր է .
քովը մէկ խաթուն մը ինկեր է , ա-
նոր քովի ալ աղախին մը կեցեր ,
կառավարն ալ վէրք առած կ'երե-
նար : Հարցուց Յուլիոս եղածը , ա-
ղախինն ալ պատմեց թէ՝ չեմ զիտեր
ձիերը դաղամն մի տեսան ինչ եղան՝
որ յանկարծ խրտելով կառքը կոր-
ծանեցին , կառավարը չիկրցաւ զի-
րենք սանձել . խաթունս ալ թեր

ցաւցուց , բայց անոր ցաւը այնչափ
սաստիկ չերեար՝ որչափ խեղճ կա-
ռավարինը : Յուլիոս՝ բան չիկայ ,
բան չիկայ ըսելով սկսաւ միսիթա-
րել խաթունը . պէտք եղած բանե-
ըը հիմայ բերդէն բերել կու տամ ,
որ ասկէ շատ հեռու չէ , ըսելու ա-
տենը՝ Առնոլ վրայ հասաւ , խաթու-
նը տուն հրամցուց , և խոստացաւ
ամէն կերպով հոգալու . թեր նայե-
ցաւ , վախ չիկայ , ըսաւ , թեղ կո-
տրած չէ՝ միայն քիչ մը ճղմուեր է .
մէկ երկու օր հանդարտ պահէս նէ՝
ցաւն ալ կ'անցնի . հիմակուհիմա ,
ըսաւ , հրամմէ իմ տունս երթանք :

Յուլիոս խեղճ կառավարը շալ-
կեց՝ որ զէշ վիճակի մէջ կ'երենար .
և այսպէս Առնոլին ու իր տղուն
ջանքովը ճամբորդները մեծ օգնու-
թիւն զտան : Խաթունին զատ սե-
նեակ մը տուին , վիրաբոյժ կանչե-
ցին , որ ըսաւ թեին համար թէ մէկ
քանի օր հանդարտ կենայ նէ կ'ա-
ռողջանայ : Երկու օրէն վերջը խա-
թունը վար ինջաւ՝ տանտէրը բա-

բենելու : Պատին վրայ կախած պատ
կերները նայեցաւ , ու երբոր Յու-
լիոսին քաշած պատկերքը տեսաւ
նէ՝ զոյնը նետեց , մէյ մը ետ քա-
շուեցաւ , ու արցունքը սրբեց : Առ-
նոլասոր այլայլիլը տեսաւ նէ՝ պատ-
ճառը հարցուց . « Ա՞հ , պարոն ,
ի՞նչ սրտով պատմեմ իմ թշուա-
ռութիւնս , ըստ խաթունը . ես
մէկ թշուառ մայր մըն եմ : Իմ ըն-
կերս է Պատէրի կոմսը՝ որ տէրու-
թեան մէջ շատ սլաշտօններ ունի :
Հարստութեան կողմանէ կարօտու-
թիւն մը չունինք . բայց ի՞նչ շահ որ
մեր մէկ հատիկ ուրախութիւնը
կորսնցուցինք . և հիմայ երկրիս բա-
րիքը մեր աչքին բան չերևնար :
Չորս զաւակ ունէինք . իրեքը տա-
րիքնին չառած մեռան , մէկը մնաց
Յուլիոս անունով , բոլոր յոյսեր-
նիս անոր վրայ դրեր էինք : Ասի-
կայ դեռ իրեք տարուան էր , բժիշկ-
ներուն խորհրդովք առի զացի ու-
րիշ տեղ մը օդ փոխելու համար :
Համբարձման օրը օդը խիստ ա-

զուոր ըլլալով ուղեցի որ առաւօտանց քիչ մը ելլամպարտիմ, Յուլիոսս ալ մէյտեղ առի զնացի ձորի մը քով։ Տղան ինծմէ քիչ մը հեռացաւ որ Երթայ ծաղիկ ժողվէ . ես ալ զիրք մը առեր նոյն օրուան տօնին վրայ գրածը կը կարդայի , մէյ մ'ալ յանկարծ պոռալու կանչելու ձայն մը վրթաւ : Մէկէն ամէն բան թողուցի , տղուս կեցած տեղը վազեցի , մէյ մ'ալ , ա՛հ , ինչ էր տեսածս . տեսնամ որ արծիւ մը տղաս յափշտակեր առեր կը տանի . . . Ա՛ վերջը ինչ եղաւ չեմ զիտեր . վասն զի ես ինքըզինքս կորսնցուցի , մէյ մ'ալ աչքս բացուեցաւ նէ՝ ինքզինքս իջևանի մէջ անկողինը զտայ : Ետքէն իմացայ որ՝ տնեցիքը ետ չիդառնալս տեսնալով ելեր զիս վընտըռեր են, ու խոտին վրայ մեռածի պէս ինկած զտեր են : Անկէ ետքը տասնըհինդ օր անկողինը մնացի , և առողջանալուս պէս՝ ան թշուառ տեղէն հեռացայ տունս դարձայ :
— Ուրեմն , վերջը տղուդ վրայ

բան մը չիմացա՞ր , ըստւ Առնոլ :

— Ամենսին , ըստւ խաթունը .
վասն զի առջի բերանը մարդ չի-
դնաց փնտռելու , ինչու որ ես ալ
զրեթէ մահուան դուռը հասեր էի .
քիչ մը առողջացայնէ ալ՝ ետ դար-
ձայ :

— Տղուն հայրն ալ ո՞ղջ է :

— Ողջ է , և տունն է . պէտք է
որ ես ալ հիմա տուն դառնամ :
Աս ըսելով արցունքը սրբեց :

« Ո՞րչափ ատեն է՝ որ աս բանս
պատահեր է , ըստւ Առնոլ :

— Աս մայիսին քսանուիրեք տա-
րի եղաւ , բայց երէկ եղածի պէս
ամէն բան միտքս է . խեղճ Յուլիոսս
ճերմակ վարտիք մը հաղեր էր ,
կարմիր ոտքի ամաններ ու մոխրա-
դոյն բաճկոն :

— Ասկէ վերջը աս տրտմութիւն-
ներդ մոռցիր , խաթուն , ըստւ Առ-
նոլ զուարթութեամբ մը : Աստուած՝
որ ատենօք Դանիէլ մարդարէն ա-
ռիւծներուն բերնէն խալրսեց , ա-
սանկ ալ քու տղադ մէկ մարդու մը

Ճեռքով արծիւին ճանկէն աղատեց:
Ողջ է քուկին Յուլիոսդ, աս պատ-
կերքը քաշողն ալ ինքն է, որ իր ա-
զատիլը ճեացուց աս պատկերքիս
մէջ. ինքն ալ տեսնաս ինչ առարի-
նի, ինչ ազնիւ, ինչ պատռական
մարդ եղեր է » :

Խաթունը առջի բերան զարմա-
նալէն պաղած մնաց, մէյ մըն ալ
վեր ցատքեց՝ ուրախութենէն ինչ
ընելը չէր զիտեր. կանչեց իր Յու-
լիոսը, խնտաց, լացաւ, խօսեցաւ,
բաներ հարցուց: Վազեց Յուլիոս
իր մօրը զիրկը, սիրոը ելած սկը-
սու լալ:

Ան միջոցին Առնոլին փեսան ալ
տնովը հոն եկաւ երկրորդ օրուան
սեղանին համար, և մէկ ուրախու-
թիւննին հազար եղաւ: Մայրը
պատմեց Յուլիոսին հօրը վիճակը,
իշխանութիւնը, հարստութիւնը:
Յուլիոս՝ « Ես ինչ վիճակ ալ ունե-
նամ՝ կ'ուզեմ որ միշտ Յուլիոս Ար-
ծիւեան ըստիմ, ըստ, ինչպէս որ
զիս իմ սիրելի ազատոզս անուա-

նեց : Բայց որովհետեւ սիրտը կ'ե-
փէր որ ժամ՝ մը առաջ ճշմարիտ
հայրը տեսնէ՝ մայրը խոստացաւ
որ քանի մը օրէն ան ալ հոս կու-
գայ :

Ան կիրակին անանկ սքանչելի
ուրախութեամբ անցընելէն ետքը՝
յաջորդ կիրակին Յուլիոսին հայրն
ալ հոն եկաւ . ու ան օրերուն մէջ
ինչ ուրախութիւններ , քանի քանի
շնորհակալութիւններ որ ըրին Աս-
տուծոյ՝ չիպատմուիր : Այսչափ կ'ը-
սեմ որ Յուլիոսը իր ծնողը զտնա-
լէն ետքը՝ նոր կեանք մը ունեցածի
պէս՝ սկսաւ օրերը երջանկութեամբ
անցընել , ու քիչ ատենէն թէոդօ-
րոսին փեսան ըլլալով թէ հօրը ,
թէ Առնոլին , և թէ Թէոդորոսին
արժանի ու երջանիկ ժառանգը ե-
ղաւ :

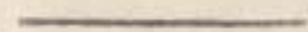
the first time in the history of the world, that the
whole of the human race has been gathered together
in one place, and that all the people of the earth
have been called to appear before God, to give an
account of their lives, and to receive their rewards
and punishments. This is a very great and
important event, which will be remembered by
all posterity. It is a day of judgment, and
will be a day of terror and misery to all who have
been wicked and ungodly. But it will also be a
day of hope and salvation to all who have
been good and faithful. Therefore, let us all
make ready for this great day, and let us all
try to live a good life, and to do our duty
to God and to man. Let us all pray to God
for his grace and mercy, and let us all
trust in him for salvation. This is the
true religion, and it is the only way to
eternal happiness. Let us all follow
this way, and let us all be happy in
the life to come.

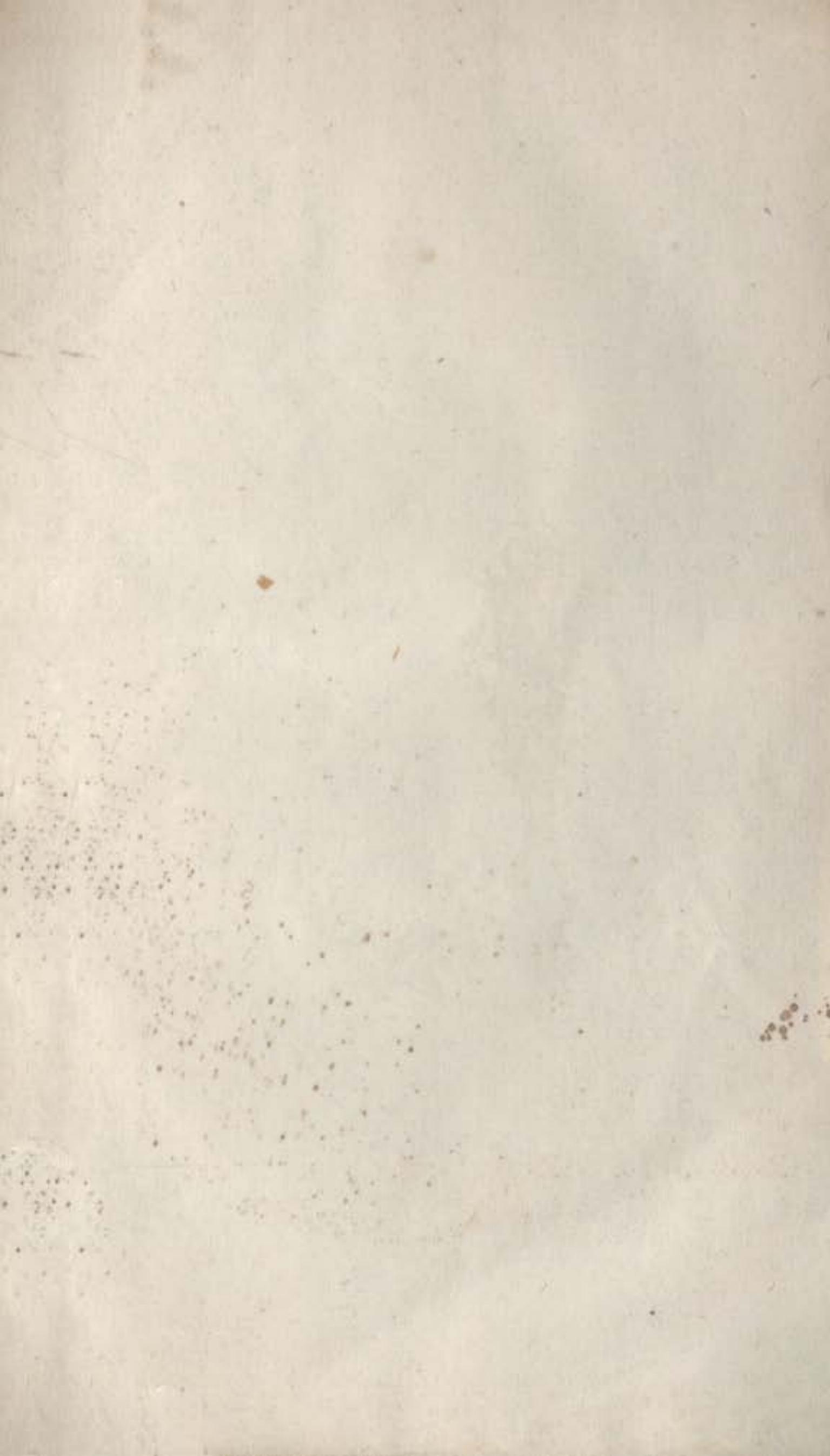

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՅ

Ա.	Արծիւն բոյնը	• • • •	5
Բ.	Մկրտութիւն	• • • •	13
Գ.	Ռւամունք	• • • •	20
Դ.	Զախորդութիւն	• • • •	34
Ե.	ՄԵծ լուր մը	• • • •	45
Զ.	Ճամբորդութիւն	• • • •	54
Է.	Դարձ	• • • •	66
Ը.	Փոխարէն	• • • •	80

24716

24716